

Θέμα: «Ο βιασμός. Χαρακτηριστικά και δέουσα ποινική μεταχείριση ενός ειδικού εγκλήματος».

Όνοματεπώνυμο: Τσίβικου Ελένη

Τμήμα: Νομικής (Μεταπτυχιακό)

Μάθημα: Διπλωματική Μεταπτυχιακή Εργασία

Έτος: Χειμερινό Εξάμηνο 2021-2022

Επιβλέπων Καθηγητής: Δρ. Χαράλαμπος Παπαχαραλάμπος

Αριθμός Λέξεων: 13285 (δεν περιλαμβάνονται η βιβλιογραφία, ο κατάλογος νομολογίας και οι παραπομπές).

Υπογραφή: Επιβεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία έχει γραφτεί αποκλειστικά από εμένα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

Εισαγωγή.....	<u>3</u>
Κυρίως Μέρος.....	<u>6</u>
Επίλογος.....	<u>54</u>
Βιβλιογραφία	<u>55</u>
Κατάλογος Αναφερθείσας Νομολογίας	<u>57</u>

Τσίβικου Ελένη

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Το έγκλημα του βιασμού συνιστά μια ακραία πράξη παραβίασης, μια κτηνώδη συμπεριφορά κατά της προσωπικότητας και της ελεύθερης βούλησης ενός ατόμου.¹ Ειδικότερα βιασμό αποτελεί ο εξαναγκασμός κάποιου ατόμου από άλλο άτομο σε γενετήσια επαφή, η οποία επιτυγχάνεται κυρίως με τη χρήση ή απειλή χρήσης βίας. Θύματα του βιασμού δύνανται να είναι και τα δύο φύλα, αν και παραδοσιακά το εν λόγω έγκλημα επικεντρώνεται στο γυναικείο φύλο. Ο βιασμός λοιπόν συγκαταλέγεται στα πιο ειδεχθή εγκλήματα, η απαξία του οποίου ανιχνεύεται ήδη στην αρχαία Ελλάδα, ενώ από μελέτες έχει προκύψει ότι υπάρχουν κοινωνίες στις οποίες ο βιασμός μέχρι και σήμερα δεν τιμωρείται και ότι είναι ένα έγκλημα που συχνά μένει κρυφό.²

Επιπλέον σύμφωνα με ένα άλλο ορισμό, βιασμός καλείται η διείσδυση στο στόμα, στον κόλπο και στον πρωκτό ενός ατόμου οποιουδήποτε μέρους του σώματος του βιαστή ή αντικειμένου που χρησιμοποιείται από τον βιαστή χωρίς τη συναίνεση του θύματος.³

Το στοιχείο της συναίνεσης αποτελεί σημείο αναφοράς στις υποθέσεις βιασμού καθώς και συστατικό στοιχείο του αδικήματος. Έργο του Δικαστηρίου όσον αφορά αυτό το στοιχείο του αδικήματος είναι να εξακριβώσει εάν υπήρχε ή όχι η απαιτούμενη συγκατάθεση από πλευράς του φερόμενου θύματος ως προς την σεξουαλική πράξη καθώς και αν ο κατηγορούμενος ήταν σε γνώση της απουσίας συναίνεσης. Η αποτυχία ωστόσο ενός θύματος να δείξει την αντίσταση του, με τρόπο που να ικανοποιεί το εκάστοτε Δικαστήριο, δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως άμεση ένδειξη της συναίνεσης του, καθώς υπάρχουν και άλλα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη,

¹ Αικατερίνη Κατσανδρή, «Εγκληματολογικές όψεις του βιασμού: Μια εμπειρική διερεύνηση των μύθων του βιασμού», *Διπλωματική εργασία*, 2020, σελ.9.

² *Ibid*, σελ.12.

³ Patricia Weiser Easteal, "Rape", *Violence Prevention Today*, No.1, 1992, <https://www.aic.gov.au/>.

όπως ο εκφοβισμός ή οι απειλές που μπορεί να δεχθεί το θύμα.⁴ Παράλληλα και η πρόθεση του δράστη είναι απαραίτητο συστατικό στοιχείο του αδικήματος και χρήζει εξακρίβωσης από το Δικαστήριο.⁵

Πολλές θεωρίες από το χώρο των κοινωνικών επιστημών, έκαναν την εμφάνιση τους προκειμένου να καταφέρουν να εξηγήσουν το ειδικό αυτό έγκλημα. Αρχικά οι κοινωνιολογικές θεωρίες που έχουν ως πρωταρχικό σκοπό τους την αποκάλυψη και διερεύνηση των αιτιών που οδηγούν στην εκδήλωση σεξουαλικής βίας, αναζητούν τα αίτια του βιασμού σε όρους του κοινωνικού περιβάλλοντος του δράστη.⁶ Ακολούθως υπάρχουν οι ψυχολογικές προσεγγίσεις, οι οποίες όπως και οι κοινωνιολογικές θέτουν ως πρωταρχικό τους σκοπό την αποκάλυψη και διερεύνηση των αιτιών που οδηγούν στην εκδήλωση σεξουαλικής βίας, αλλά σε αντίθεση με τις πρώτες, αναζητούν τα αίτια του βιασμού σε ατομικούς παράγοντες. Οι ψυχολογικές θεωρίες, υποστηρίζουν συγκεκριμένα ότι ο βιαστής είναι άτομο ψυχολογικά απροσάρμοστο, υποφέρει από συναισθηματικές διαταραχές και η συμπεριφορά του είναι μια έκφραση της ψυχοπαθολογικής προσωπικότητας του.⁷

Στη συνέχεια οι φεμινιστικές θεωρίες προσφέρουν κοινωνικοπολιτισμικές ερμηνείες του φαινομένου του βιασμού, τονίζοντας τις συνέπειες που έχουν οι κοινωνικές στάσεις, σχετικά με τους ρόλους των φύλων, στις σχέσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών, ενώ ο κεντρικός άξονας γύρω από τον οποίο περιστρέφεται η φεμινιστική προσέγγιση είναι ότι ο βιασμός είναι το προϊόν περισσότερο του θεσμοποιημένου σεξισμού, παρά της ψυχοπαθολογίας του δράστη, της

⁴ Γεώργιος Πασιάς, «Ζητήματα σχετικά με την συναίνεση σε ποινικές υποθέσεις βιασμού», *Ένθα, Κυπριακό Ποινικό Δίκαιο, Τόμος. 1, Αρ. 8 (2017), σελ.40-41, <https://entha.euc.ac.cy/>.*

⁵ *Ibid*, σελ.43.

⁶ Άγγελος Τσιγκρής, «Το έγκλημα του βιασμού: Θεωρητικές προσεγγίσεις», *Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών, Vol.91, 1996, σελ.145.*

⁷ *Ibid*, σελ.155.

υποκουλτούρας της βίας και της πρόκλησης του θύματος.⁸ Τέλος υπάρχουν και οι ανθρωπολογικές θεωρίες, όπου οι ανθρωπολόγοι αποτέλεσαν την πρώτη ακαδημαϊκή ομάδα που συνέδεσε αποκλειστικά το βιασμό με την κοινωνική δομή.⁹ Η καθεμιά από τις πιο πάνω θεωρίες θα επεξηγεί αναλυτικότερα πιο κάτω.

⁸ *Ibid*, σελ.162.

⁹ *Ibid*, σελ.170.

ΚΥΡΙΩΣ ΜΕΡΟΣ:

Ορισμός Βιασμού:

Πως ορίζεται όμως ο βιασμός; Το παράδοξο με το συγκεκριμένο ειδικό έγκλημα είναι ότι υπάρχει ένα μεγάλο χάσμα ανάμεσα στον ποινικό ορισμό του και στον ορισμό που δίνουν τα εμπλεκόμενα πρόσωπα (βιαστές, θύματα, τρίτα άτομα). Συγκεκριμένα έχει λεχθεί ότι «ο βιασμός είναι το πιο δύσκολο κομμάτι της συμπεριφοράς για να περιγραφεί, να οριστεί και να αποδειχθεί. Ο ορισμός του υπόκειται σ' ένα δεδομένο χρόνο και εποχή, στην άποψη για τις γυναίκες, στο βαθμό εκσυγχρονισμού του νόμου και στην ικανότητα του νομικού επαγγέλματος. Ο ορισμός του βιασμού ποτέ δεν έχει παραμείνει ο ίδιος και έχει επηρεαστεί από τις καταβολές των δικαστικών αποφάσεων και των λοιπών παραδόσεων, όπως αυτές άλλαξαν μέσα στον χρόνο».¹⁰

Επομένως ο νομικός ορισμός του βιασμού συνιστά μια κοινωνικά αμφίσημη πραγματικότητα που μετασηματίζεται και μετεξελίσσεται συνεχώς, ανάλογα με τις ευρύτερες κοινωνικές και πολιτισμικές αλλαγές. Αντιπροσωπεύει την άποψη που έχει μια συγκεκριμένη κοινωνία για τη γυναίκα, το βαθμό της ισότητας των δύο φύλων, την πολιτισμική εξέλιξη ή στασιμότητα της κοινωνίας και το επίπεδο της νομικής κουλτούρας ενός λαού.¹¹

Έχουν εκφραστεί διάφορες απόψεις για τον ορισμό του βιασμού. Ειδικότερα η Bronw Miller (1975) έχει υποστηρίξει ότι ως βιασμός καλείται η διάπραξη συνουσίας με μια γυναίκα, όχι τη σύζυγο, παρά τη θέληση και τη συναίνεση της, αν η θέληση της υπερνικηθεί από τη βία ή το φόβο που προέρχεται από την απειλή της βίας ή από ναρκωτικά ή οινόπνευματώδη ποτά ή όταν, λόγω διανοητικού ελαττώματος είναι ανίκανη να ασκήσει λογική κρίση, ή όταν είναι κάτω από το

¹⁰ Άγγελος Α. Τσιγκρής, «Βιασμός, Το αθέατο έγκλημα», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, 1996, σελ.99.

¹¹ *Ibid.*

αυθαίρετο όριο ηλικίας.¹² Παρομοίως ο Schiff έχει υποστηρίξει ότι βιασμός είναι η συνουσία, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό μιας γυναίκας, όχι της συζύγου του δράστη, χωρίς τη συναίνεση της και με εξαναγκασμό είτε μέσω φόβου, βίας είτε απειλής, από ένα δράστη ή από περισσότερους.¹³

Παράλληλα ένας κάπως διαφορετικός ορισμός έχει δοθεί από τη Griffin (1977), η οποία όρισε το βιασμό ως μια πράξη επιθετικότητας στην οποία το θύμα στερείται τον αυτοπροσδιορισμό του. Μια πράξη βίας, η οποία ακόμη και αν δεν συνοδεύεται από τραυματισμό ή φόνο του θύματος, φέρει πάντα μαζί της την απειλή του θανάτου.¹⁴ Από την άλλη η Bronwmler (1975) διατύπωσε τον βιασμό ως μια σεξουαλική επιδρομή στο σώμα με τη βία, μια εισβολή στον ιδιαίτερο, προσωπικό εσωτερικό κόσμο χωρίς συναίνεση. Αποτελεί μια σκόπιμη παραβίαση της συναισθηματικής, σωματικής και λογικής ακεραιότητας και είναι μια εχθρική και ταπεινωτική πράξη βίας, η οποία αξίζει το όνομα του βιασμού.¹⁵

Από τους πιο άνω ορισμούς διαφαίνεται συνεπώς ότι ο νομικός ορισμός του βιασμού συγκροτείται από τρία στοιχεία, τη συνουσία, τη χρήση βίας και την απουσία συναίνεσης του θύματος. Είναι λοιπόν ένα έγκλημα πολύπρακτο γιατί περιλαμβάνει αφενός τη χρήση βίας ή απειλής και αφετέρου την εξώγαμη συνουσία ή ανοχή ή επιχείρηση ασελγούς πράξης, κάτι το οποίο σήμερα δεν ισχύει γιατί βιασμός δύναται να διαπραχθεί και στα πλαίσια ενός γάμου.¹⁶

Ο Νόμος Περί Σεξουαλικών Αδικημάτων (2003) υπήρξε μια απάντηση στη μεγαλύτερη αναγνώριση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης στην κοινωνία, ιδιαίτερα ενάντια

¹² *Ibid*, σελ.100

¹³ *Ibid*.

¹⁴ *Ibid*, σελ.107.

¹⁵ *Ibid*, σελ.108.

¹⁶ *Ibid*, σελ.103.

σε παιδιά και ευάλωτες ομάδες και αντανakλούσε ταυτόχρονα και την ανησυχία ότι τα θύματα κακοποίησης προστατεύονται ανεπαρκώς από τον νόμο. Συνιστούσε μεταρρύθμιση του παλιού νόμου του 1956 και σκοπός του ήταν να εκσυγχρονίσει τα σεξουαλικά αδικήματα με τρόπο που να προάγει την προστασία, τη μη διάκριση και τη δικαιοσύνη τόσο για τα θύματα όσο και για τους κατηγορούμενους. Αναγνωρίζοντας την τραυματική φύση ενός σεξουαλικού αδικήματος, ο νόμος ορίσει τη συναίνεση για πρώτη φορά και καθιστά τη σεξουαλική αυτονομία ως κατευθυντήρια αρχή. Ο βιασμός λοιπόν περιλαμβάνεται στο νόμο αυτό ως ένα από τα ειδεχθέστερα σεξουαλικά αδικήματα.¹⁷

Ωστόσο όπως είναι ευρέως γνωστό στο χώρο του ποινικού δικαίου, για να στοιχειοθετηθεί ένα αδίκημα απαιτείται να συντρέχουν σωρευτικά δύο στοιχεία, το *actus reus* και το *mens rea*. Το άρθρο 1 του Νόμου Περί Σεξουαλικών Αδικημάτων (2003) προβλέπει τα εξής όσον αφορά τον βιασμό: Ένα άτομο (A) διαπράττει ένα αδίκημα εάν (α) διεισδύει σκόπιμα στον κόλπο, τον πρωκτό ή το στόμα άλλου ατόμου (B) με το πέος του, (β) ο/η B δεν συναινεί στη διείσδυση και (γ) Ο A δεν πιστεύει εύλογα ότι ο/η B συναινεί και ότι (2) Το εάν μια πεποίθηση είναι εύλογη πρέπει να καθοριστεί λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις, συμπεριλαμβανομένων τυχόν μέτρων που έχει λάβει ο A για να εξακριβώσει εάν η B συναινεί. Από το πιο πάνω άρθρο προκύπτει συνεπώς ότι το *actus reus* του βιασμού συνίσταται στη διείσδυση του πέους στον κόλπο, τον πρωκτό ή το στόμα χωρίς συγκατάθεση/συναίνεση ενώ το *mens rea* συνίσταται σε σκόπιμη διείσδυση, στο ότι ο κατηγορούμενος δεν πιστεύει εύλογα ότι το θύμα συναινεί και ότι εάν μια πεποίθηση είναι εύλογη πρέπει να καθοριστεί λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις, συμπεριλαμβανομένων τυχόν μέτρων που έχει λάβει ο κατηγορούμενος για να εξακριβώσει εάν το θύμα συναινεί.¹⁸

¹⁷ Janet Loveless, *Complete Criminal Law, Text Cases and Materials*, Oxford University Press, First Edition, 2008, p.509.

¹⁸ Sexual Offences Act, part 1, article 1.

Actus reus βιασμού:

Συγκεκριμένα το actus reus του βιασμού είναι δισκελές, αφού από τη μια ο κατηγορούμενος πρέπει να διεισδύσει στον κόλπο, τον πρωκτό ή το στόμα του θύματος με το πέος του και η διείσδυση αυτή να γίνει χωρίς τη συγκατάθεση του θύματος. Όσον αφορά το πρώτο στοιχείο του actus reus, η αναφορά στο «πέος» υποδηλώνει σαφώς ότι μόνο άντρες μπορούν να διαπράξουν βιασμό, νοουμένου ότι μόνο αυτοί διαθέτουν πέος. Από την άλλη το άρθρο 79(3) του Νόμου προβλέπει ότι βιασμός μπορεί να διαπραχθεί και εναντίον ενός τρανσέξουαλ προσώπου μετά από χειρουργική επέμβαση αλλαγής φύλου.¹⁹

Η διείσδυση του πέους είναι μια διευκρίνιση της προηγούμενης απαίτησης της σεξουαλικής επαφής, επειδή κάποτε ήταν ασαφές εάν θα μπορούσε να συμβεί σεξουαλική επαφή πριν από την ολοκλήρωση. Ωστόσο, οι υποθέσεις **R v. Kaitamaki (1985)**²⁰ και μετέπειτα η **Cooper v. Schaub (1994)**²¹ επιβεβαίωσαν ότι η σεξουαλική επαφή είναι μια συνεχιζόμενη πράξη, πράγμα που σημαίνει ότι εάν η συγκατάθεση ανακληθεί ανά πάσα στιγμή πριν από την ολοκλήρωση, το αδίκημα έχει διαπραχθεί.²² Ο νέος νόμος επιβεβαιώνει αυτή την αρχή. Συγκεκριμένα στο άρθρο 79.2 προβλέπεται ότι η διείσδυση είναι μια συνεχής πράξη από την είσοδο έως την απόσυρση. Ωστόσο ο ορισμός του βιασμού αποκλείει τη διείσδυση από αντικείμενα.²³

Η ομάδα ελέγχου σεξουαλικών αδικημάτων (Sexual Offences Review Team) αναγνώρισε ότι το καταναγκαστικό στοματικό σεξ είναι εξίσου φρικτό, εξίσου υποτιμητικό και τραυματικό με άλλες μορφές εξαναγκαστικής διείσδυσης στο πέος και δεν υπάρχει κανένας λόγος για τον οποίο ο

¹⁹ Russell Heaton, *Criminal Law*, Oxford University Press, Second Edition, 2006, p.123

²⁰ *R v. Kaitamaki (1985) AC 147.*

²¹ *Cooper v. Schaub (1994) Crim. LR 531.*

²² Janet Loveless, *Complete Criminal Law, Text Cases and Materials*, Oxford University Press, First Edition, 2008, p.513.

²³ Janet Loveless, Mischa Allen, Caroline Derry, *Complete Criminal Law, Text Cases and Materials*, Oxford University Press, Seventh Edition, 2020, p.520.

βιασμός δεν πρέπει να οριστεί ως διείσδυση πέους στον πρωκτό, στον κόλπο ή στο στόμα χωρίς συγκατάθεση.²⁴

Συναίνεση θύματος – άρθρα 74, 75 και 75 του Νόμου περί Σεξουαλικών Αδικημάτων (2003):

Ακολούθως όσον αφορά το δεύτερο στοιχείο του actus reus, δηλαδή την έλλειψη συναίνεσης του θύματος, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το ζήτημα της συναίνεσης είναι ίσως η πιο δύσκολη πτυχή του εγκλήματος του βιασμού. Στο πυρήνα ορισμένων από τα πιο σοβαρά αδικήματα του Νόμου του 2003 βρίσκεται το στοιχείο της συναίνεσης. Ο νόμος έχει αγωνιστεί να ορίσει τη συναίνεση με θετικό τρόπο και πρέπει πάντοτε να αποτελεί υπενθύμιση ότι η απουσία συναίνεσης είναι στοιχείο του actus reus και όχι στοιχείο άμυνας. Ειδικότερα τρία άρθρα του Νόμου περί Σεξουαλικών Αδικημάτων (2003) επιδιώκουν να διευκρινίσουν τι σημαίνει ο όρος συναίνεση. Αρχικά το άρθρο 74 παρέχει ένα γενικό ορισμό της συναίνεσης και προβλέπει ότι ένα άτομο συναινεί εάν συμφωνεί από επιλογή και έχει την ελευθερία και την ικανότητα να κάνει αυτή την επιλογή. Αυτός ο ορισμός που στηρίζεται στη «ελεύθερη συμφωνία», έχει ως σκοπό να τονίσει ότι η απουσία διαμαρτυρίας, αντίστασης ή ζημιάς/βλάβης του θύματος δεν σημαίνει απαραίτητα τη συγκατάθεση του. Αν και ο Νόμος παραμένει σιωπηλός ως προς την ακριβή στιγμή κατά την οποία πρέπει να είναι παρούσα η συναίνεση του θύματος, είναι σαφές ότι ο σχετικός χρόνος είναι εκείνος της σεξουαλικής πράξης. Αυτό όμως ίσως παρουσιάσει προβλήματα στην περίπτωση για παράδειγμα που ενώ το θύμα έχει δείξει στον δράστη την προθυμία του να συμμετάσχει στη

²⁴ Janet Loveless, Mischa Allen, Caroline Derry, Complete Criminal Law, Text Cases and Materials, Oxford University Press, Seventh Edition, 2020, p.520/ Andrew Ashworth, Principles of Criminal Law, Oxford University Press, Sixth Edition, 2009, p.330.

σεξουαλική πράξη, στη συνέχεια μεθάει σε τέτοιο βαθμό που τη στιγμή της σεξουαλικής πράξης δεν είναι σε θέση να πάρει οποιαδήποτε συναινετική απόφαση.²⁵

Ο όρος «ελευθερία» στο άρθρο 74 του Νόμου είναι όρος που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το πλαίσιο και πάντα υποδηλώνει απελευθέρωση από κάτι. Ειδικότερα οι ένορκοι θα πρέπει να απαντήσουν την ύπαρξη και το βάρος αυτής της άλλης πίεσης από την οποία το θύμα θα μπορούσε να ενεργήσει ελεύθερα. Ίσως όμως να είναι επιθυμητό για τους ενόρκους να εξετάσουν το ζήτημα της ελευθερίας με αναφορά στην αναλογικότητα, δηλαδή όσο μεγαλύτερη είναι η πίεση που δέχεται το θύμα, τόσο λιγότερη είναι και η ελευθερία που έχει να επιλέξει αν θα συμμετάσχει στη σεξουαλική πράξη.²⁶

Το ζήτημα ορισμού της ελευθερίας εγείρει επίσης και τη δύσκολη σχέση μεταξύ συναίνεσης και υποταγής. Χαρακτηριστική είναι η υπόθεση **R v. Olugboja (1982)**,²⁷ η οποία αφορούσε τα εξής περιστατικά. Ο κατηγορούμενος και ο συνεργός του L συνάντησαν την παραπονούμενη και την φίλη της K σε μια ντισκοτέκ και προσφέρθηκαν να τις πάρουν σπίτι. Στην πραγματικότητα όμως τις οδήγησαν στο μπανγκαλόου του L, όπου οι δύο κοπέλες αρνήθηκαν να εισέλθουν και άρχισαν να απομακρύνονται. Ο κατηγορούμενος μπήκε στο μπανγκαλόου αλλά ο L ακολούθησε τις κοπέλες και βίασε τη μια εξ' αυτών, την παραπονούμενη στην εν λόγω υπόθεση δηλαδή, στο αυτοκίνητο. Μετά από αυτό και όταν γύρισαν στο μπανγκαλόου ο κατηγορούμενος είπε στην παραπονούμενη να κάνουν έρωτα αλλά αυτή του εξήγησε τι είχε γίνει και του είπε να την αφήσει ήσυχη, αλλά τελικά ήρθαν σε συνουσία. Ο κατηγορούμενος κατηγορήθηκε για βιασμό. Ο Δικαστής σε αυτή την υπόθεση είπε στους ενόρκους ότι παρόλο που η παραπονούμενη δεν είχε ούτε ουρλιάξει, ούτε αντισταθεί και παρόλο που δεν είχε απειληθεί άμεσα, εντούτοις ήταν ανοιχτό

²⁵ David Ormerod, Smith and Hogan, *Criminal Law, Oxford University Press, 12th Edition, 2008, p.674.*

²⁶ *Ibid, p.675.*

²⁷ *R v. Olugboja (1982) QB 320 (CA).*

στους ενόρκους να αποφασίσουν αν είχε υποταχθεί αντί να συναινέσει στη σεξουαλική επαφή.²⁸ Το ζήτημα που προέκυψε στην εν λόγω περίπτωση είναι εάν στοιχειοθετείται το αδίκημα του βιασμού εάν η συναίνεση του θύματος στη σεξουαλική πράξη πλήττεται από βία, φόβο ή απάτη ή εάν αρκεί να αποδειχθεί ότι στην πραγματικότητα το θύμα δεν συναινούσε. Το Δικαστήριο έδωσε σημαντική έμφαση στη διαφορά μεταξύ συναίνεσης και υποταγής, αλλά δεν προσδιόρισε πλήρως ποια ήταν η διάκριση μεταξύ τους. Συγκεκριμένα υπογράμμισε ότι αν και η συναίνεση είναι μια εξίσου κοινή λέξη, εντούτοις καλύπτει ένα ευρύ φάσμα νοητικών καταστάσεων στο πλαίσιο συνουσίας μεταξύ ενός άνδρα και μιας γυναίκας, που κυμαίνονται από την πραγματική επιθυμία από την μια έως την απρόθυμη συναίνεση από την άλλη.²⁹ Έτσι για παράδειγμα η Β μπορεί απρόθυμα να υποταχθεί σε σεξουαλική επαφή μόνο και μόνο επειδή ο αρραβωνιαστικός της την απειλεί ότι θα διακόψει τον αρραβώνα τους εάν δεν το κάνει. Μια τέτοια περίπτωση, αν και απέχει πολύ από τον βιασμό, φαίνεται να είναι περίπτωση υποταγής. Βιασμός θα ήταν ένα ο Α κρατούσε ένα μαχαίρι στο λαιμό της υποτάσσοντας την σε σεξουαλική επαφή. Και στις δύο περιπτώσεις η Β ενδίδει επειδή δέχεται απειλή, ενώ δεν είναι καθόλου εύκολη η διάκριση μεταξύ υποταγής ή συναίνεσης. Η σύγχυση στην αντιμετώπιση των δύο αυτών όρων ήταν εν μέρει αποτέλεσμα της ρήσης του Coleridge ότι «κάθε συναίνεση περιλαμβάνει μια υποταγή, αλλά σε καμιά περίπτωση δε προκύπτει ότι η απλή υποταγή συνεπάγεται συναίνεση».³⁰

Έχει λεχθεί ότι στην υπόθεση Olugboja το Δικαστήριο δεν έκανε τίποτα περισσότερο από το να αφήσει την ερώτηση στους ενόρκους για να δώσουν στη συναίνεση το σύνθημα της. Αυτή η προσέγγιση προκάλεσε αυστηρή ακαδημαϊκή κριτική, με τον Glanville Williams μάλιστα να την

²⁸ *Jonathan Herring, Criminal law, Text, Cases and Materials, Oxford University Press, third edition, 2008, p.430.*

²⁹ *Ibid, p.430-431.*

³⁰ *David Ormerod, Smith and Hogan, Criminal Law, Oxford University Press, 12th Edition, 2008, p.675.*

κρίνει ως «μια αυστηρή εκδήλωση της αξιοθρήνητης τάσης των ποινικών δικαστηρίων να αφήνουν σημαντικά ζητήματα νομικής πολιτικής στους ενόρκους».³¹

Ακολούθως ο όρος «επιλογή» προϋποθέτει ότι η Β έχει επιλογές από τις οποίες μπορεί αν επιλέξει και αυτό προϋποθέτει ότι σίγουρα η Β έχει επαρκείς πληροφορίες για τη κάθε μια ώστε να κάνει μια ενημερωμένη επιλογή. Και πάλι όμως το άρθρο 74 αποτυγχάνει να προσφέρει οποιαδήποτε καθοδήγηση σχετικά με το βαθμό πληροφοριών που πρέπει να έχει το θύμα. Έχει για παράδειγμα η Β ελεύθερη επιλογή όταν ο Α είναι θετικός στον ιό HIV ; Το Εφετείο στην υπόθεση **Konzani (2005)**³² επιβεβαίωσε ότι η συναίνεση του θύματος στον κίνδυνο μόλυνσης από τον ιό HIV πρέπει να είναι μια «ενημερωμένη επιλογή». Ωστόσο σε μια τέτοια περίπτωση, εάν ο Α που έχει τον ιό δεν ενημερώσει τη Β γι' αυτό πριν τη μόλυνση μέσω της σεξουαλικής επαφής χωρίς προφύλαξη, δεν διαπράττει βιασμό, επειδή δεν έχει εξαπατήσει τη Β ως προς τη φύση της πράξης, αλλά ως προς τον κίνδυνο μόλυνσης, νοουμένου ότι έχει κριθεί ότι η παράλειψη του κατηγορουμένου να αποκαλύψει την κατάσταση του, δεν επηρεάζει το ζήτημα της συναίνεσης.³³

Τι συμβαίνει όμως στην περίπτωση που ένα πρόσωπο στερείται ικανότητας να αρνηθεί την σεξουαλική πράξη ; Το άρθρο 30 (2) του νόμου ορίζει ότι ένα άτομο (Β) είναι ανίκανο να αρνηθεί εάν: α) δεν έχει την ικανότητα να επιλέξει εάν θα συμφωνήσει με την δραστηριότητα (είτε επειδή δεν κατανοεί σε επαρκή βαθμό τη φύση της ή τις εύλογα προβλέψιμες συνέπειες της είτε για οποιοδήποτε άλλο λόγο) ή β) δεν είναι σε θέση να κοινοποιήσει μια τέτοιας επιλογή στον Α. Ο Λόρδος Falconer HIVεξήγησε τον όρο ανικανότητα άρνησης ως εξής: «Εάν εκείνη τη στιγμή ήταν ικανοί να καταλάβουν αρκετά ως προς το τι πρόκειται να αρνηθούν εάν δεν θέλουν να συμμετάσχουν στην σεξουαλική πράξη». Ο ορισμός της αδυναμίας άρνησης περιλαμβάνει

³¹ *Ibid*, p.673.

³² *R v. Konzani (2005) EWCA Crim 706*.

³³ *David Ormerod, Smith and Hogan, Criminal Law, Oxford University Press, 12th Edition, 2008, p.676*.

περιπτώσεις όπου η Β για παράδειγμα στερείται ικανότητας και σαφώς δεν συναινεί. Εν ολίγοις υπάρχουν οι ακόλουθες κατηγορίες: α) Η Β στερείται νοητικής ικανότητας για να επιλέξει και άρα δεν είναι ούτε και σε θέση να συναινέσει, β) Η Β δεν έχει την ικανότητα να αρνηθεί λόγω ψυχικής διαταραχής και άρα και πάλι δεν θεωρείται ότι συναινεί.³⁴ Ειδικότερα μέσω της νομολογίας και συγκεκριμένα της υπόθεσης **Re MB (1997)**,³⁵ το Εφετείο έκρινε ότι ένα άτομο στερείται ικανότητας ένα κάποια βλάβη ή διαταραχή της πνευματικής λειτουργίας, το καθιστά ανίκανο να αποφασίσει εάν θα συναινέσει ή να αρνηθεί θεραπεία. Αυτή η αδυναμία λήψης απόφασης θα συμβεί εάν το άτομο που δεν έχει ικανότητα δεν είναι σε θέση να κατανοήσει και να διατηρήσει τις πληροφορίες που είναι σημαντικές για την απόφαση και ιδίως τις συνέπειες της λήψης ή μη της θεραπείας και εάν ο ασθενής δεν είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει σωστά τις πληροφορίες και να σταθμίσει τη λήψη απόφασης.³⁶

Ταυτόχρονα τι συμβαίνει στην περίπτωση που η συναίνεση δίδεται στα πλαίσια κατάστασης μέθης ; Πόσο μεθυσμένο πρέπει να είναι ένα οικειοθελώς μεθυσμένο άτομο για να χάσει την ικανότητα για ελεύθερη συμφωνία έτσι ώστε εάν ο Α, έχοντας το *mens rea* και κάνει σεξ μαζί της, να θεωρηθεί υπεύθυνος για τον βιασμό της ; Στην υπόθεση **Bree (2007)** ³⁷ ο Α και η Β είχαν καταναλώσει οικειοθελώς και οι δύο μεγάλη ποσότητα αλκοόλ και έγινε αποδεκτό και από τους δύο ότι είχαν σεξουαλική επαφή. Ο Α κατηγορήθηκε για βιασμό στη βάση του ότι η Β ήταν ουσιαστικά αναίσθητη κατά το μεγαλύτερο μέρος της σεξουαλικής πράξης. Η Β ωστόσο παρουσίασε αποδείξεις ότι δεν ήταν αναίσθητη. Η υπεράσπιση σε αυτή την υπόθεση ισχυρίστηκε ότι η μέθη της Β δεν σήμαινε ότι δεν είχε την ικανότητα να συναινέσει, αφού είχε αφαιρέσει η

³⁴ *Ibid*, p.676-677.

³⁵ *Re MB (1997) EWCA Civ 3093*.

³⁶ *Jonathan Herring, Criminal law, Text, Cases and Materials, Oxford University Press, third edition, 2008, p.425*.

³⁷ *R v. Bree (2007) EWCA Crim 256*.

ίδια τις πιτζάμες της και είχε απαντήσει σε ερώτηση του Α σχετικά με την κατοχή προφυλακτικού. Άλλωστε σύμφωνα με τη σωστή ερμηνεία του άρθρου 74 του Νόμου Περί Σεξουαλικών Αδικημάτων (2003), εάν λόγω ποτού ή άλλου λόγου, η Β έχανε προσωρινά την ικανότητα της να επιλέξει εάν θα είχε σεξουαλική επαφή, δεν θεωρείται ότι συναινούσε υπό την επιφύλαξη του *mens rea* του Α, τότε αυτό θεωρείται βιασμός. Ωστόσο όπου η β είχε καταναλώσει οικειοθελώς αλκοόλ αλλά παρέμεινε ικανή να επιλέξει εάν θα είχε σεξουαλική επαφή ή όχι και συμφώνησε να το κάνει στα πλαίσια της μέθης της, τότε αυτό δεν είναι βιασμός.³⁸

Στη **Malone (1998)**,³⁹ το Δικαστήριο καθιέρωσε ως αρχή ότι δεν υπάρχει απαίτηση ότι η απουσία συναίνεσης πρέπει να αποδειχθεί ή να κοινοποιηθεί στον κατηγορούμενο για να υπάρχει το *actus reus* του βιασμού. Δεν αποτελεί νόμο ότι η κατηγορούσα αρχή προκειμένου να καταδικάσει για βιασμό θα πρέπει να αποδείξει ότι το θύμα είτε ήταν ανίκανο να πει όχι είτε ή να προβάλλει κάποια σωματική αντίσταση είτε είπε όχι ή προέβαλε κάποια αντίσταση.⁴⁰

Παράλληλά τι συμβαίνει στην περίπτωση που ο Α ισχυρίζεται ότι πίστευε ότι για εύλογους λόγους η Β θα συναινούσε στη σεξουαλική πράξη που στη συνέχεια έκανε κατά λάθος στη Γ ; Σχετική είναι η υπόθεση **Whitta (2006)**,⁴¹ στην οποία ο Α είχε συμφωνήσει με τη Β ότι θα έκαναν σεξ μετά το πάρτι στο οποίο ήταν και οι δύο μεθυσμένοι. Ο Α όμως σε κάποια στιγμή έχοντας αφαιρέσει τα γυαλιά του, μπήκε σε ένα υπνοδωμάτιο και διείσδυσε στη Γ, την μητέρα του οικοδεσπότη. Η Γ ήταν επίσης πολύ μεθυσμένη, αλλά ο Α μόλις αντιλήφθηκε το λάθος του αποτραβήχτηκε. Εντούτοις το Δικαστήριο σε αυτή την περίπτωση κράτησε πολύ αυστηρή στάση,

³⁸ *David Ormerod, Smith and Hogan, Criminal Law, Oxford University Press, 12th Edition, 2008, p.678.*

³⁹ *R v. Malone (1998) 2 Cr App R 447.*

⁴⁰ *David Ormerod, Smith and Hogan, Criminal Law, Oxford University Press, 12th Edition, 2008, p.679.*

⁴¹ *Whitta (2006) EWCA Crim 2626.*

αφού έκρινε ότι δεν αποτελεί υπεράσπιση εάν ο κατηγορούμενος είχε κάνει λάθος όσο εύλογο και αν ήταν ως προς την ταυτότητα του ατόμου στο οποίο αφορά η σεξουαλική πράξη.⁴²

Στην υπόθεση **R v. Esau (1997)**,⁴³ μετά από πολλά χρόνια σύγχυσης ως προς τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει η πλανημένη πεποίθηση του κατηγορουμένου για σεξουαλική επίθεση ως προς την ύπαρξη συναίνεσης του θύματος, τα καναδικά δικαστήρια κατέληξαν ότι η αυθόρμητη, αλλά εσφαλμένη πεποίθησή του κατηγορούμενου πρέπει να έχει ένα χαρακτήρα "αληθοφάνειας". Τα περιστατικά της εν λόγω ενδιαφέρουσας υπόθεσης ήταν τα εξής: ο κατηγορούμενος δεύτερος εξάδελφος της παραπονούμενης ήταν ένα από τα πέντε πρόσωπα που παρουσιάστηκαν στο σπίτι της για να γιορτάσουν εκείνο το βράδυ. Συγκεκριμένα κατανάλωσαν μια μεγάλη ποσότητα αλκοόλ και μάλιστα η ίδια η παραπονούμενη κατέθεσε ότι ήταν μεθυσμένη, ενώ ο κατηγορούμενος τόνισε ότι, κατά την άποψή του, ήταν ικανή να ελέγξει τον εαυτό της. Τελευταίοι στη γιορτή είχαν απομείνει ο κατηγορούμενος και η παραπονούμενη. Ο κατηγορούμενος από την πλευρά του, κατέθεσε ότι άρχισαν τις περιπτώξεις και στη συνέχεια η κοπέλα τον προσκάλεσε να πάνε στο δωμάτιο της, όπου είχαν συναινετικές σεξουαλικές σχέσεις. Αντίθετα, η κοπέλα αρνήθηκε ότι υπήρξαν περιπτώξεις και ότι τον προσκάλεσε στην κάμαρά της. Κατά τη διάρκεια όμως της δίκης ανέφερε ότι δε θυμόταν τίποτε μεταξύ της ώρας που πήγε στο δωμάτιό της και του επόμενου πρωινού. Μόνο όταν ξύπνησε το πρωί αντιλήφθηκε ότι είχε σχέσεις κατά τη διάρκεια της νύχτας. Παρ' όλο που δεν θυμόταν τι συνέβη, η παραπονούμενη τόνισε ότι δεν θα συναινούσε σε σεξουαλικές σχέσεις με τον κατηγορούμενο διότι ήταν συγγενείς. Στη συνέχεια, απαγγέλθηκαν κατηγορίες κατά του Esau και στη δίκη του σε πρώτο βαθμό παραδέχθηκε ότι είχε σεξουαλικές σχέσεις, αλλά πρόσθεσε ότι η παραπονούμενη δεν ήταν τόσο μεθυσμένη, συμμετείχε ενεργά στις

⁴² David Ormerod, Smith and Hogan, *Criminal Law, Oxford University Press, 12th Edition, 2008, p.679.*

⁴³ *R v. Esau (1997) 2 S.C.R 777.*

σεξουαλικές σχέσεις και συναινούσε. Δεν υποστήριξε, πάντως, ως εναλλακτική λύση, τη θέση ότι στην περίπτωση που η κοπέλα δεν συναινούσε, εκείνος πίστευε αυθόρμητα αλλά πλανημένα ότι υπήρχε συναίνεση.⁴⁴

Μετά την καταδίκη του από το δικαστήριο των ενόρκων, υπέβαλε έφεση. Το Εφετείο ανέτρεψε την πρωτοβάθμια καταδικαστική απόφαση και όρισε καινούργια δίκη. Για την πλειοψηφία του Εφετείου, ο δικαστής Lieberman, τόνισε ότι στη συγκεκριμένη υπόθεση υπήρχαν και άλλα αποδεικτικά στοιχεία εκτός από την κατάθεση του κατηγορουμένου που θα μπορούσαν να στηρίζουν την αυθόρμητη πλάνη ως προς την ύπαρξη συναίνεσης και επομένως, το μέσο αυτό υπεράσπισης είχε την απαιτούμενη αληθοφάνεια.⁴⁵

Γενικά τα δικαστήρια πάντως θεωρούν ότι ο απλός ισχυρισμός του κατηγορουμένου δεν είναι αρκετός, αλλά πρέπει να αποδεικνύεται και από άλλα στοιχεία ή περιστάσεις. Το να αναφέρει κάποιος, απλά, ότι πίστευε στην ύπαρξη συναίνεσης δεν αποτελεί ταυτόχρονα και απόδειξη του αυθόρμητου χαρακτήρα της πεποίθησης, η οποία αν δεν στηρίζεται πουθενά δεν αποτελεί αυθόρμητη πεποίθηση. Στην υπό κρίση περίπτωση ωστόσο οι πλειοψηφίσαντες δικαστές στο Εφετείο θεώρησαν ότι η αυθόρμητη αλλά λανθασμένη πεποίθηση του κατηγορουμένου ήταν αληθοφανή και συγκεκριμένα ότι εφόσον η κοπέλα δεν θυμόταν τι έγινε μέσα στο δωμάτιο είναι πιο εύκολο να συνδυαστούν οι καταθέσεις των δύο, ώστε να φθάσουμε σ' ένα λογικό συμπέρασμα ως προς την ύπαρξη αυθόρμητης αλλά πεπλανημένης πεποίθησης. Πολλά πράγματα μπορεί να επισυνέβησαν κατά τη διάρκεια της περιόδου που δεν θυμόταν η παραπονούμενη. Ο συνδυασμός της κατάθεσης του κατηγορουμένου με την απουσία αναμνήσεων από την κοπέλα και την απουσία βίας ή πάλης μπορεί να προσδώσει αληθοφάνεια στο μέσο της πεπλανημένης πεποίθησης. Αν και

⁴⁴ Α. Μαγγανάς, "Ανώτατο Δικαστήριο Καναδά Απόφαση της 10.7.1997", *Ποινική Δικαιοσύνη*, Τεύχος 4/2004.

⁴⁵ *Ibid.*

αναγνωρίζεται ότι η παθητική στάση της παραπονούμενης δεν ισοδυναμεί με συναίνεση, το γεγονός ότι δεν θυμάται τίποτα πρέπει να προσεγγισθεί έχοντας υπόψιν την κατάθεση του κατηγορουμένου ότι η κοπέλα φαινόταν να συμμετέχει με τη θέληση της.⁴⁶

Ενδιαφέρουσα είναι ωστόσο και η απόφαση της μειοψηφούσας δικαστού Mc Lahlin, η οποία θεωρεί ως στοιχείο-κλειδί για να χαρακτηριστεί η πεποίθηση ως αληθοφανής, τον διαφορούμενο χαρακτήρα της συμπεριφοράς. Φαίνεται λοιπόν, ότι, κατά την άποψη της δικαστού, στην περίπτωση μιας κοπέλας που τηρεί παθητική στάση, ο άντρας έχει μία πρόσθετη ευθύνη στο να επιμείνει αναζητώντας μια ρητή συναίνεση. Η θέση αυτή φαίνεται λογική. Η δυσκολία όμως έγκειται στο να προσδιορισθούν οι περιστάσεις εκείνες που θα προσδώσουν ένα διαφορούμενο χαρακτήρα στη συμπεριφορά. Η δικαστής έχοντας συνείδηση του προβλήματος προχωρεί περαιτέρω τονίζοντας ότι αν και στη μεγάλη πλειοψηφία σεξουαλικών συνευρέσεων ο ένας συμμετέχων καταφέρνει να μεταδώσει στο/στη σύντροφο το αν συναινεί ή όχι, το δίκαιο αναγνωρίζει ότι μια συμπεριφορά μπορεί να είναι τόσο διαφορούμενη ενίοτε, που ο κατηγορούμενος να οδηγηθεί σε πλάνη. Στις περιπτώσεις αυτές η σημασία πρέπει να δοθεί σ' αυτά που είπε ή έπραξε το «θύμα» και πως αυτά τα λόγια ή κινήσεις μπόρεσαν να επηρεάσουν τον κατηγορούμενο που ενεργεί καλή τη πίστη.⁴⁷

Εντούτοις φαίνεται ότι υπάρχει μία αντίφαση όταν η δικαστής αναφέρει ότι κανένας δεν έχει το δικαίωμα να εξομοιώσει τη διαφορούμενη κατάσταση με συναίνεση. Αν ένας άντρας αντιληφθεί ότι η συμπεριφορά της συντρόφου του είναι διαφορούμενη ή αβέβαιη υποχρεούται να μη κάνει τίποτε ή να ζητήσει διευκρινήσεις γύρω από τη συναίνεση. Εξάλλου, η ίδια η νομοθεσία, υποχρεώνει τον κατηγορούμενο να πάρει τα λογικά μέτρα, ώστε να εξασφαλίσει ότι υπάρχει

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ *Ibid.*

συναίνεση. Το τεστ που προτείνει η δικαστής εμφανίζεται εξαιρετικά δύσκολο στην εφαρμογή του: Ο κατηγορούμενος, ο οποίος ασχολήθηκε πράγματι με το αν υπάρχει συναίνεση, μπορούσε άραγε να καταλήξει αυθόρμητα στο συμπέρασμα ότι η κοπέλα είχε την απαιτούμενη ικανότητα και συναινούσε πραγματικά, δεδομένου του διαφορούμενου χαρακτήρα της συμπεριφοράς;⁴⁸

Από τα πιο πάνω διαφαίνεται λοιπόν ότι η επινόηση διατάξεων για ένα διαφοροποιημένο αδίκημα βιασμού είναι ένα δύσκολο έργο. Κάθε συγκεκριμένο είδος βιασμού περιλαμβάνει δύσκολες οριακές περιπτώσεις. Για παράδειγμα, σε περιπτώσεις που αφορούν μέθη του θύματος, πώς πρέπει να καθοριστεί το απαιτούμενο επίπεδο μέθης; Θα έπρεπε αυτό να διαφέρει ως προς το εάν η μέθη ήταν εκούσια ή ακούσια; Σε υποθέσεις που αφορούν κατηγορούμενους σε θέση εξουσίας, πώς θα έπρεπε ο νόμος να διακρίνει τις νόμιμες σεξουαλικές σχέσεις μεταξύ εκείνων που έχουν άνισες σχέσεις εξουσίας και τον εξαναγκασμό; Σε περιπτώσεις απάτης, ποια είδη απάτης θα πρέπει να είναι σημαντικά; Σε σχέση με καθεμία από αυτές τις περιπτώσεις βιασμού λοιπόν, ενδέχεται να υπάρχουν ερωτήματα σχετικά με τον ρόλο του θύματος στη νομιμοποίηση της συμπεριφοράς του κατηγορουμένου.⁴⁹

Το επόμενο άρθρο για τη συναίνεση είναι το άρθρο 75 του Νόμου περί Σεξουαλικών Αδικημάτων του 2003, που αφορά τα μαχητά τεκμήρια. Όπως υποδηλώνει και το όνομα τους, εάν τα γεγονότα μιας υπόθεσης συνοδεύονται από μαχητό τεκμήριο, τότε τεκμαίρεται ότι υπάρχει έλλειψη συναίνεσης, εκτός και αν ο κατηγορούμενος προσκομίσει στοιχεία για να αντικρούσει το τεκμήριο. Ειδικότερα το άρθρο 75(2) του Νόμου παρέχει 6 σενάρια στα οποία θα προκύψει ένα μαχητό τεκμήριο μη συναίνεσης.⁵⁰ Το πρώτο τεκμήριο αφορά τη βία και προβλέπει ότι

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ Victor Tadros, «Rape Without Consent», *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 26, No. 3, 2006, Oxford University Press, p.542.

⁵⁰ John Child and David Ormerod, *Essentials of Criminal Law*, Oxford University Press, Fourth Edition, 2021, p.302.

οποιοδήποτε πρόσωπο τη στιγμή της σχετικής πράξης ή αμέσως πριν την έναρξη της, ασκήσει βία στο θύμα ή του προκαλέσει φόβο ότι επίκειται η άσκηση βίας άμεσα εναντίον του, τότε τεκμαίρεται ότι το θύμα δεν συναινεί. Το εν λόγω τεκμήριο είναι εφικτό να υπερβαίνει την απλή βία και να συμπεριλαμβάνει και απειλές βίας, αλλά και βία που ασκείται από άλλους εις γνώση του κατηγορούμενου. Το δεύτερο τεκμήριο αφορά το φόβο για βία και προνοεί ότι οποιοδήποτε πρόσωπο, κατά τη στιγμή της σχετικής πράξης ή αμέσως πριν από την έναρξη της, προκαλέσει φόβο στο θύμα ότι θα ασκηθεί βία εναντίον του ή ότι θα ασκηθεί άμεση βία εναντίον άλλου προσώπου, τότε τεκμαίρεται και έλλειψη συναίνεσης. Το τεκμήριο αυτό επεκτάθηκε ούτως ώστε να περιλαμβάνει και περιπτώσεις όπου ο Α ή κάποιος άλλος προκαλεί βία ή απειλεί να ασκήσει βία εναντίον τρίτου προσώπου. Για παράδειγμα ο Α απειλεί αν βλάψει το παιδί της Β εκτός και αν αυτή υποκύψει σε σεξουαλική επαφή μαζί του.⁵¹

Παράλληλα το τρίτο τεκμήριο αφορά την παράνομη κράτηση, το οποίο είναι σχεδόν αναμφισβήτητο και πολύ δύσκολα θα μπορέσει ο κατηγορούμενος να το αντικρούσει. Ισχύει για παράδειγμα όταν η Β υποτάσσεται σε σεξουαλικές πράξεις ενώ είναι όμηρος του Α ή άλλων. Το τέταρτο στη σειρά μαχητό τεκμήριο αφορά την απώλεια αισθήσεων και προβλέπει ότι το θύμα κοιμόταν ή ήταν αναίσθητο την ώρα της σχετικής πράξης. Το εν λόγω τεκμήριο ισχύει μόνο όταν η Β είναι πλήρως αναίσθητη και ο Α το γνωρίζει. Εκεί όπου για παράδειγμα η Β είναι μεθυσμένη, αλλά δεν έχει χάσει τις αισθήσεις της, τότε το τεκμήριο δεν ισχύει. Ειδικότερα στα πλαίσια αυτού του τεκμηρίου το θύμα μπορεί να είναι αναίσθητο λόγω τραυματισμού, ασθένειας ή αυτοπροκαλούμενης δηλητηρίασης λόγω ναρκωτικών ή αλκοόλ. Το πέμπτο τεκμήριο αφορά αναπηρία που εμποδίζει την επικοινωνία και προνοεί ότι λόγω σωματικής αναπηρίας του θύματος, το θύμα δεν είναι σε θέση κατά τη στιγμή της σχετικής πράξης να ενημερώσει τον κατηγορούμενο

⁵¹ *Ibid*, p.303.

εάν συναινεί και συνεπώς τεκμαίρεται ότι δεν συναινεί. Τέλος υπάρχει και το τεκμήριο του ντοπαρίσματος που προκύπτει στην περίπτωση που οποιοδήποτε πρόσωπο έχει χορηγήσει στο θύμα ή προκάλεσε το θύμα να λάβει χωρίς τη συγκατάθεση του οποιαδήποτε ουσία, η οποία λαμβανομένου υπόψη του πότε χορηγήθηκε ή λήφθηκε ήταν ικανή να επιτρέψει στο θύμα να παραπλανηθεί κατά το χρόνο της σχετικής πράξης και επομένως δεν υπάρχει συναίνεση εκ μέρους του θύματος.⁵²

Μετάπειτα το άρθρο 76 του Νόμου αφορά τα αμάχητα τεκμήρια και καθορίζει δύο περιπτώσεις όπου το θύμα θεωρείται ότι δεν έχει συναινέσει και ο κατηγορούμενος δεν πίστευε ότι το θύμα συναινούσε. Αρχικά υπάρχει η υποκίνηση του θύματος μέσω πλαστοπροσωπίας. Η απλούστερη περίπτωση είναι για παράδειγμα όταν ο Α προκάλεσε σκόπιμα τη Β να συναινέσει στη σχετική πράξη πλαστοπροσωπώντας ένα πρόσωπό γνωστό προσωπικά στο θύμα. Το πιο πιθανό σενάριο είναι όπου το θύμα είναι μεθυσμένο ή/και νυσταγμένο και θεωρεί κατά λάθος τον κατηγορούμενο ως το αγόρι/σύντροφο της.. Ωστόσο πρέπει αυτό ο κατηγορούμενος να το προκαλέσει με πλαστοπροσωπία και συνεπώς αποκλείεται η περίπτωση όπου ο κατηγορούμενος απλώς εκμεταλλεύεται το αυθόρμητο λάθος του ίδιου του θύματος. Το δεύτερο αμάχητο τεκμήριο αφορά την απάτη του θύματος ως προς τη φύση και τον σκοπό της πράξης. Το εν λόγω τεκμήριο ισχύει δηλαδή στις περιπτώσεις όπου ο κατηγορούμενος εξαπατά σκόπιμα το θύμα ως προς τη φύση και τον σκοπό της σχετικής πράξης. Η αναφορά στη «φύση» της πράξης καλύπτει την περίπτωση όπου ο κατηγορούμενος εξαπατά το θύμα να πιστέψει ότι η σεξουαλική πράξη δεν είναι σεξουαλική. Κατά το κοινοδίκαιο λοιπόν μια απάτη ως προς τη φύση ή τον σκοπό της πράξης κατέρριπτε τη συναίνεση. Έτσι δεν υπήρχε συναίνεση όταν η Β δεν γνώριζε ότι υποκύπτει σε σεξουαλική επαφή, επειδή για παράδειγμα είχε πειστεί από τον Α, όπως και στην υπόθεση Flattery

⁵² *Ibid*, p.303-304.

(1877), ότι έκανε χειρουργική επέμβαση. Εξαπατήθηκε δηλαδή ως προς την ίδια τη φύση της πράξης, πιστεύοντας ότι όταν χειρουργική επέμβαση και όχι σεξουαλική επαφή.⁵³

Χαρακτηριστική είναι και η υπόθεση **Williams (1923)**,⁵⁴ στην οποία ένας μουσικοδιδάσκαλος έπεισε μια μαθήτριά του να κάνει σεξ μαζί του για να βελτιωθεί η αναπνοή της και να τραγουδά καλύτερα. Καταδικάστηκε για βιασμό γιατί η πράξη στην οποία συναίνεσε η μαθήτριά ήταν διαφορετικής φύσης από την πράξη που προέβη ο κατηγορούμενος, δηλαδή η μαθήτριά στην ουσία είχε συναίνεσει σε θεραπεία για να βελτιώσει την αναπνοή της ενώ ο κατηγορούμενος απλά ήθελε να έρθει σε σεξουαλική επαφή μαζί της, εξαπατώντας της. Κατά την ανάλυση του τι σημαίνει «φύση» είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι σε τέτοιες περιπτώσεις το θύμα εξαπατείται ως προς το τι θα της έκανε ο κατηγορούμενος. Δηλαδή στη Williams το θύμα δεν καταλάβαινε τη μηχανική του σεξ και πίστευε ότι ήταν απλά μια θεραπεία για εξάσκηση της φωνής της. Συνεπώς εν προκειμένω το θύμα εξαπατήθηκε ως προς τον σκοπό της πράξης.⁵⁵

Όσον αφορά τον σκοπό της πράξης χαρακτηριστική είναι η υπόθεση **Tabassum (2000)**,⁵⁶ στην οποία ο κατηγορούμενος έπεισε αρκετές γυναίκες να του επιτρέψουν να αγγίξει το στήθος τους υποστηρίζοντας ψευδώς ότι είχε επαγγελματική κατάρτιση. Εν προκειμένω δηλαδή τα θύματα συναίνεσαν σε κάτι ιατρικό και όχι σεξουαλικό και επομένως ο κατηγορούμενος δεν είχε τα απαιτούμενα ιατρικά προσόντα όπως ισχυρίστηκε και έτσι ο σκοπός για το οποίο συναίνεσαν τα θύματα ήταν διαφορετικός από τον σκοπό που είχε ο κατηγορούμενος στο μυαλό του.⁵⁷

⁵³ David Ormerod, Smith and Hogan, Criminal Law, Oxford University Press, 12th Edition, 2008, p.686.

⁵⁴ R v. Williams (1923) 1 KB 340.

⁵⁵ David Ormerod, Smith and Hogan, Criminal Law, Oxford University Press, 12th Edition, 2008, p.686.

⁵⁶ R v Tabassum (2000) 2 Cr App R 328.

⁵⁷ Russell Heaton, Criminal Law, Oxford University Press, Second Edition, 2006, p.125.

Επομένως εάν το θύμα εξαπατηθεί ως προς τη φύση ή τον σκοπό της πράξης που ο κατηγορούμενος εκτελεί, το άρθρο 76 δημιουργεί ένα αμάχητο τεκμήριο ότι το θύμα δεν συναινεί. Επίσης είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το άρθρο 76 ισχύει μόνο σε περιπτώσεις σκόπιμων εξαπατήσεων από τον δράστη, δηλαδή όπου ο δράστης δεν έχει εξαπατήσει σκόπιμα το θύμα, το άρθρο 76 δεν έχει εφαρμογή π.χ. στην περίπτωση που το θύμα έχει μονομερώς σχηματίσει μια ψευδή κατανόηση ως προς τη φύση, τον σκοπό ή την ταυτότητα της πράξης. Σε τέτοιες περιπτώσεις το λάθος του θύματος ακόμα και αν ο κατηγορούμενος το γνωρίζει, αλλά δεν το έχει ο ίδιος σκόπιμα προκαλέσει, θα εξεταστεί υπό το πρίσμα του άρθρου 74 σχετικά με το ένα το θύμα συναίνεσε.⁵⁸

Περαιτέρω έχουν προκύψει τρία προβλήματα σχετικά με το άρθρο 76 του Νόμου. Πρώτον, τίθεται το ερώτημα εάν η φύση της πράξης μπορεί να ερμηνευθεί ευρέως έτσι ώστε ο κατηγορούμενος να μπορεί να καταστεί ένοχος για βιασμό σύμφωνα με το άρθρο 76 για εξαπάτηση του θύματος ως προς το εάν θα χρησιμοποιηθεί προφυλακτικό στο σεξ. Φυσικά αυτή η εξαπάτηση θα μπορούσε να θεωρηθεί πιθανή να καταργήσει οποιαδήποτε υποτιθέμενη ελεύθερη συμφωνία από το θύμα βασιζόμενη στο άρθρο 74 του Νόμου. Παράλληλα υπάρχει και το επιχείρημα ότι η απροστάτευτη σεξουαλική επαφή είναι διαφορετικής φύσης από την προστατευόμενη επαφή έτσι ώστε να εμπλακεί το άρθρο 76 του Νόμου. Η προσέγγιση ωστόσο του Εφετείου σε περιπτώσεις μετάδοσης του HIV, φαίνεται να καταρρίπτει αυτό το επιχείρημα. Ειδικότερα στην υπόθεση **Dica (2004)**,⁵⁹ ο κατηγορούμενος ενώ γνώριζε ότι ήταν θετικός στον ιό HIV, είχε συμμετάσχει σε συναινετική σεξουαλική επαφή χωρίς προστασία με δύο γυναίκες, μολύνοντας και τις δύο με τον ιό. Καταδικάστηκε για πρόκληση βαριάς σωματικής βλάβης, αφού θεωρήθηκε ότι ήταν απερίσκεπτος

⁵⁸ David Ormerod, Smith and Hogan, *Criminal Law*, Oxford University Press, 12th Edition, 2008, p.686.

⁵⁹ *R v. Dica (2004) EWCA Crim. 1103.*

ως προς το εάν οι καταγγέλλουσες θα μπορούσαν να μολυνθούν από την ασθένεια και ότι αν γνώριζαν την κατάσταση του δεν θα συναινούσαν στη σεξουαλική πράξη. Το Εφετείο επέτρεψε την έφεση του και διέταξε επανάληψη της δίκης, Κρίθηκε ότι η υποτιθέμενη απόκρυψη από τον κατηγορούμενο δεν αφορούσε την φύση της ίδιας της σεξουαλικής πράξης, αλλά τον κίνδυνο μόλυνσης και επομένως δεν ήταν ένοχος βιασμού. Οι παραπονούμενες γνώριζαν τη φύση της πράξης και δεν εξαπατήθηκαν ως προς το γεγονός αυτό, αλλά ως προς τον κίνδυνο μόλυνσης. Δεν υπάρχει κανένας λόγος λοιπόν για τον οποίο το γεγονός ότι ο Α εξαπάτησε τις δύο γυναίκες πρέπει να λαμβάνεται υπόψη από τους ενόρκους ως προς την εξέταση της συναίνεσης στα πλαίσια του άρθρου 74 του Νόμου.⁶⁰

Δεύτερον, τίθεται το ερώτημα κατά πόσο ο Νόμος (2003) θα αντιμετωπίσει απάτες ως προς την ποιότητα και όχι τη φύση της πράξης. Στην υπόθεση Tabassum, που αναφέρθηκε και πιο πάνω, ο Α, ο οποίος δεν είχε ιατρικά προσόντα έπεισε κάποιες γυναίκες να του επιτρέψουν να μετρήσει το στήθος τους, υποστηρίζοντας ψευδώς ότι χρειαζόταν τις μετρήσεις για μια βάση δεδομένων που ετοίμαζε για τους γιατρούς. Οι καταδίκες του για άσεμνη επίθεση επικυρώθηκαν γιατί οι γυναίκες δεν θα είχαν συναινέσει σ' αυτές τις πράξεις αν δεν πίστευαν ότι ο Α είχε ιατρικά προσόντα και γιατί ο κατηγορούμενος το γνώριζε αυτό. Μετά την εν λόγω υπόθεση, διαφάνηκε ότι παρόλο που οι παραπονούμενες ήταν ενήμερες για τη φύση της πράξης, η συγκατάθεση τους εντούτοις δεν θα δινόταν εάν έκαναν λάθος ως προς την ποιότητα της πράξης. Η έννοια της εξαπάτησης ως προς την ποιότητα δεν έχει συμπεριληφθεί στο νόμο, αλλά η συμπερίληψη του «σκοπού» στο άρθρο 76 (2)(α) επιβεβαιώνει ότι η νομοθεσία έχει σχεδιαστεί για να επεκτείνει την προστασία του νόμου.

⁶⁰ David Ormerod, Smith and Hogan, Criminal Law, Oxford University Press, 12th Edition, 2008, p.686-687.

Θα πρέπει ωστόσο να υπάρχουν ενόπιον των ενόρκων αποδεικτικά στοιχεία για αν καταλήξουν εάν υπήρχε συναίνεση σε περίπτωση εξαπάτησης ως προς την ποιότητα.⁶¹

Τρίτον, τίθεται το ερώτημα για το πόσο ευρέως πρέπει να ερμηνεύεται η έννοια του σκοπού βάσει του νόμου. Απάτες ως προς τον σκοπό της πράξης είναι πολύ πιθανό να προκύψουν σε σχέση με το σεξουαλικό άγγιγμα και τη διείσδυση χωρίς πέος. Τα τεκμήρια αυτά ισχύουν τόσο για άντρες όσο και για γυναίκες θύματα. Σχετική είναι η υπόθεση **Green (2002)**,⁶² στην οποία ένας γιατρός είχε πραγματοποιήσει ψεύτικες ιατρικές εξετάσεις νεαρών ανδρών, συμπεριλαμβανομένης και της καταγραφής τους σε οθόνες ενώ αυνανίζονταν, ισχυριζόμενος ότι θα αξιολογούσε τη δυνατότητα τους να γίνουν ανίκανοι. Οι άντρες κατάλαβαν τη φύση των πράξεων, αλλά εξαπατήθηκαν ως προς τον σκοπό που τις έκαναν. Το θέμα εδώ δεν ήταν τα κίνητρα του κατηγορούμενου ούτε τι σκέφτηκαν τα θύματα, αλλά εάν η πράξη θα εκτελείτο για διαφορετικό σκοπό από αυτόν που ο κατηγορούμενος ισχυρίστηκε. Εδώ δηλαδή ο σκοπός της πράξης του αυνανισμού ήταν διαφορετικός, αφού δεν γινόταν για ιατρικό λόγο αλλά για σεξουαλική κακοποίηση.⁶³

Ένα ελαφρώς πιο δύσκολο παράδειγμα είναι η υπόθεση **Piper (2007)**,⁶⁴ στην οποία το άγγιγμα του Α στη Β όταν τη μετρούσε στη περιοχή του μπικίνι κρίθηκε ως σεξουαλική επίθεσή δεδομένου ότι είχε προσκαλέσει τη Β να τη μετρήσει στα πλαίσια του πρακτορείου μοντέλων που διηύθυνε. Εδώ η πράξη ήταν ένα σεξουαλικό άγγιγμα στη περιοχή του μπικίνι, έστω και αν ο Α ισχυρίστηκε ότι ο σκοπός που την άγγιξε ήταν για αξιολόγηση της για το μόντελινγκ, ενώ ο πραγματικός του σκοπός ήταν η σεξουαλική του ικανοποίηση.⁶⁵

⁶¹ Ibid, p.687.

⁶² *R v. Green (2002) EWCA Crim 1501.*

⁶³ *David Ormerod, Smith and Hogan, Criminal Law, Oxford University Press, 12th Edition, 2008, p.687.*

⁶⁴ *R v. Piper (2007) EWCA Crim 2151.*

⁶⁵ *David Ormerod, Smith and Hogan, Criminal Law, Oxford University Press, 12th Edition, 2008, p.688.*

Στη συνέχεια στην υπόθεση **Linekar (1995)**,⁶⁶ ο Α αγόρασε μια πόρνη για να έχει σεξουαλική επαφή μαζί της, υποσχόμενος να την πληρώσει ένα συγκεκριμένο ποσό. Σύμφωνα με τον παλιό νόμο, δεν επρόκειτο για βιασμό. Σύμφωνα όμως με τον Νόμο του 2003 θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η εξαπάτηση ως προς την πληρωμή μεταβάλλει τον σκοπό της πράξης για την πόρνη και άρα ο Α μπορεί να κατηγορηθεί για βιασμό. Στην εν λόγω περίπτωση όμως το θύμα δεν είχε εξαπατηθεί ούτε ως προς την πράξη της σεξουαλικής επαφής, αλλά ούτε και ως προς τον σκοπό της. Αντιθέτως είχε εξαπατηθεί ως προς ένα περιφερειακό θέμα, την πληρωμή και συνεπώς η εξαπάτηση του θύματος ως προς την πληρωμή μπορούσε να ληφθεί υπόψη με τα άλλα αποδεικτικά στοιχεία, όταν οι ένορκοι θα εξέταζαν εάν συναίνεσε ελεύθερα στην πράξη στα πλαίσια του άρθρου 74 του Νόμου.⁶⁷

Τέλος στην υπόθεση **Jheeta (2007)**,⁶⁸ ακολουθήθηκε μια πιο ξεκάθαρη γραμμή ούτως ώστε να μην επεκτείνεται υπερβολικά το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 76 του Νόμου. Σ' αυτή την περίπτωση λοιπόν ο κατηγορούμενος εξαπάτησε το θύμα σε σχέση με τον σκοπό ή τη φύση της επαφής. Η εξαπάτηση του κατηγορουμένου προς το θύμα ήταν ότι θα έπρεπε να ερχόταν σε επαφή μαζί του για να αποφύγει την επιβολή προστίμου από την Αστυνομία και για να αποφύγει την αυτοκτονία του ίδιου. Το θύμα γνώριζε τι συνεπαγόταν η πράξη της επαφής, αλλά συμφώνησε. Εν προκειμένω δηλαδή το θύμα δεν εξαπατήθηκε ούτε ως προς τη φύση της σεξουαλικής επαφής, ούτε ως προς τον σκοπό, αφού κατάλαβε ότι ήταν για τη σεξουαλική ικανοποίηση του κατηγορούμενου και εξάλλου κα γι' αυτό ήταν.⁶⁹

⁶⁶ *R v. Linekar (1995) 2 Cr App R49.*

⁶⁷ *David Ormerod, Smith and Hogan, Criminal Law, Oxford University Press, 12th Edition, 2008, p.688.*

⁶⁸ *R v Jheeta (2007) 2 Cr App R 477.*

⁶⁹ *David Ormerod, Smith and Hogan, Criminal Law, Oxford University Press, 12th Edition, 2008, p.688.*

Η διαφορά των δύο άρθρων, δηλαδή του άρθρου 75 και του άρθρου 76 του Νόμου είναι φανερή. Το πλεονέκτημα του άρθρου 75 είναι ότι σε συγκεκριμένες συνθήκες το ζήτημα της συναίνεσης δεν είναι πλέον θέμα των ενόρκων, αλλά των δικαστών. Είναι συνεπώς σωστό και απαραίτητο η συναίνεση να ορίζεται νομικά. Οι ένορκοι δεν έχουν πλέον καμιά διακριτική ευχέρεια να αθώνουν τον δράστη εάν αυτός αποτύχει να αντικρούσει το τεκμήριο έλλειψης συναίνεσης. Ωστόσο είναι αμφίβολο εάν τα αμάχητα τεκμήρια στο άρθρο 76 αντιπροσωπεύουν είτε τις χειρότερες περιπτώσεις εξαπάτησης είτε της μη συναίνεσης. Εύλογα λοιπόν τίθεται το ερώτημα γιατί ο βιασμός ενώ το θύμα κοιμάται να δημιουργεί μόνο ένα μαχητό τεκμήριο κατά της συναίνεσης, ενώ ο βιασμός λόγω εξαπάτησης ένα αμάχητο τεκμήριο; Γιατί ο βίαιος βιασμός προκαλεί μόνο ένα μαχητό τεκμήριο κατά της συναίνεσης και όχι ένα αμάχητο; Φαίνεται να υπάρχει μια μικρή λογική στη διάκριση μεταξύ των δύο άρθρων. Εντούτοις όπου τα γεγονότα δεν εμπίπτουν στο άρθρο 75 ή στο άρθρο 76, τότε εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις του άρθρου 74 του Νόμου για τη συναίνεση.⁷⁰

Mens rea βιασμού:

Το δεύτερο συστατικό στοιχείο του βιασμού, δηλαδή το mens rea, προβλέπεται επίσης στο άρθρο 1 του Νόμου το οποίο προνοεί ότι ένα άτομα διαπράττει το αδίκημα του βιασμού εάν εσκεμμένα/σκόπιμα διεισδύσει στον κόλπο, τον πρωκτό ή το στόμα άλλου προσώπου με το πέος του και ότι ο κατηγορούμενος δεν πιστεύει εύλογα ότι το θύμα συναινεί, ενώ εάν μια πεποίθηση είναι εύλογη πρέπει να καθοριστεί λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις, συμπεριλαμβανομένων τυχόν μέτρων που έχει λάβει ο κατηγορούμενος για να εξακριβώσει εάν το θύμα συναινεί.⁷¹ Όσον αφορά το mens rea, πριν το Νόμο (2003) χαρακτηριστική ήταν η

⁷⁰ Janet Loveless, Mischa Allen, Caroline Derry, Complete Criminal Law, Text Cases and Materials, Oxford University Press, Seventh Edition, 2020, p.540.

⁷¹ Jonathan Herring, Criminal law, Text, Cases and Materials, Oxford University Press, third edition, 2008, p.433.

υπόθεση **DPP v. Morgan**,⁷² η οποία αφορούσε τα εξής περιστατικά: ο Morgan κάλεσε τρεις φίλους του να έχουν σεξουαλική επαφή με τη σύζυγο του, παραπλανώντας τους ότι της άρεσε να ασκείται βία εναντίον της κατά τη διάρκεια της σεξουαλικής πράξης για να αυξάνεται η διέγερση της. Συγκεκριμένα, οι σύζυγος του θύματος, την έσυρε από την κρεβατοκάμαρα και οι άλλοι τρεις κάλυψαν το πρόσωπο της και την έδεσαν και ο σύζυγος της αλλά και αυτοί ήρθαν σε σεξουαλική επαφή μαζί της. Στη δίκη και οι τρεις άντρες υποστήριξαν ότι πίστευαν ότι συναινούσε. Ωστόσο το Δικαστήριο ενημέρωσε τους ενόρκους ότι έστω και αν πίστευαν εύλογα ότι συναινούσε, αυτό δεν ίσχυε ως υπεράσπιση για βιασμό και επομένως καταδικάστηκαν. Εντούτοις άσκησαν έφεση και κρίθηκε ότι δεν μπορεί να υπάρξει καταδίκη για βιασμό όταν κάποιος πιστεύει ειλικρινά στη συναίνεση και αυτή του η πεποίθηση δεν χρειάζεται να είναι απαραίτητα λογική. Ειδικότερα ο Λόρδος Cross ανέφερε ότι το άρθρο 1 του παλιού νόμου (1956) δεν λέει ότι ένας άντρας που έχει σεξουαλική επαφή με μια γυναίκα που δεν συναινεί, διαπράττει αδίκημα. Αντίθετα υποστηρίζει ότι ένας άντρας, ο οποίος βιάζει μια γυναίκα διαπράττει αδίκημα και καταλήγει ότι ο βιασμός δεν είναι μια λέξη στη χρήση της οποίας οι δικηγόροι έχουν το μονοπώλιο και το ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι εάν σύμφωνα με τη συνήθη χρήση της αγγλικής γλώσσας μπορεί να ειπωθεί ότι διέπραξε βιασμό εάν πίστευε ότι η γυναίκα συναινούσε.

Πλέον όμως με τον Νόμο του 2003, η υπόθεση Morgan έχει ανατραπεί σε σχέση με τα σεξουαλικά αδικήματα, αφού απαιτείται η συναίνεση να είναι τόσο ειλικρινής όσο και λογική. Αυτό είναι βέβαια πιο δίκαιο για τα θύματα και όχι τόσο άδικο για τους κατηγορούμενους νοουμένου ότι δεν είναι απολύτως αντικειμενικό το τεστ, αλλά ημι- αντικειμενικό.

⁷² *DPP v Morgan (1976) AC 182.*

Ωστόσο κατά τον καθορισμό του ερωτήματος εάν ο κατηγορούμενος βίασε το θύμα, οι ένορκοι ρίχνονται απευθείας σε μια μάχη ερμηνείας του άρθρου 74 του Νόμου. Αλλά ακόμα κι αν οι ένορκοι αποφασίσουν ότι το θύμα δεν συναινούσε, το ερώτημα που παραμένει είναι πώς θα καθορίσουν το mens rea; Καθώς η συγκατάθεση ορίζεται ως μια συμφωνία που γίνεται κατ' επιλογή, με την ελευθερία και την ικανότητα να κάνει αυτή την επιλογή, πιθανώς το σχετικό ερώτημα είναι εάν ο κατηγορούμενος πίστευε εύλογα, σε όλες τις περιστάσεις ότι το θύμα είχε συμφωνήσει, ότι η συμφωνία ήταν από επιλογή και ότι είχε ελευθερία και ικανότητα να κάνει αυτή την επιλογή. Είναι εξαιρετικά ασαφές πώς πρέπει να λυθεί αυτό το ερώτημα. Οι ένορκοι πρέπει να ερμηνεύσουν τις φράσεις «εύλογη πίστη σε όλες τις περιστάσεις», «συμφωνία», «επιλογή», «ελευθερία» και «ικανότητα» όλες με μια κίνηση. Επιπλέον, καθώς το άρθρο 75 παράγραφος 1 στοιχείο γ) απαιτεί τη γνώση των σχετικών περιστάσεων, φαίνεται ότι υπάρχει κάποιος λόγος που ο νομοθέτης θεωρεί ότι οι πεποιθήσεις περί συγκατάθεσης δημιουργούνται όταν ο κατηγορούμενος δεν γνώριζε μια από τις σχετικές περιστάσεις που περιγράφονται στην ενότητα 75(2) και άρα αυτές πρέπει να αντιμετωπίζονται ως εύλογες. Αυτό όμως θα ήταν ακόμη πιο στενό από τον ορισμό του mens rea του βιασμού υπό την υπόθεση Morgan. Ακόμη και μετά από αυτή την υπόθεση, ένας κατηγορούμενος που συνειδητά ρίσκαρε και θεώρησε ότι το θύμα συναινούσε θα μπορούσε λοιπόν να καταδικαστεί για βιασμό.⁷³

Θεωρίες για τον βιασμό:

Όσον αφορά τις θεωρίες που προσπάθησαν να εξηγήσουν αυτό το έγκλημα, από τις κοινωνιολογικές θεωρίες, η μελέτη του Amir είναι η πιο περιεκτική από τις πρώιμες

⁷³ Victor Tadros, «Rape Without Consent», *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 26, No. 3, 2006, Oxford University Press, p.533.

κοινωνιολογικές προσεγγίσεις. Συγκεκριμένα η θεωρία του για το βιασμό στηρίχθηκε στη «θεωρία του υποπολιτισμού της βίας» του Wolfgang, που διατυπώθηκε για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας και που υποστηρίζει ότι τα κοινωνικά μειονεκτούντα άτομα σχηματίζουν έναν υποπολιτισμό και ένα σύνολο αξιών, που διαφέρουν απ' αυτές του κυρίαρχου πολιτισμού. Τα άτομα αυτά λόγω της αδυναμίας τους καταφεύγουν στη βία (συμπεριλαμβανομένου και του βιασμού) για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Η εξαθλίωση και η κοινωνική απομόνωση αυτών των ομάδων τις οδηγούν στην εκδήλωση βίαιης σεξουαλικής συμπεριφοράς. Από την έρευνα του Amir, βρέθηκε ότι το 77% των βιασμών που καταγράφηκαν στα αστυνομικά τμήματα της Philadelphia, κατά τη διάρκεια των ετών της μελέτης του, είχαν διαπραχθεί από δράστες οι οποίοι είχαν ταξινομηθεί ως άτομα χαμηλής κοινωνικής θέσης και ως φτωχοί. Συνεπώς για τον Amir, τα παραπάνω στοιχεία υποδηλώνουν ότι ο βιασμός είναι αναπόσπαστο τμήμα μιας υποκουλτούρας των χαμηλότερων κοινωνικών τάξεων, όπου η επιθετικότητα και η εκμετάλλευση των γυναικών είναι καθημερινές πρακτικές.⁷⁴

Μετάπειτα οι Baron και Straus, στην προσπάθειά τους να ερμηνεύσουν το φαινόμενο του βιασμού, παρουσίασαν τη θεωρία του «πολιτισμικού πλεονάσματος», βάσει της οποίας ο βιασμός δεν είναι το αποτέλεσμα μόνο των κοινωνικών στάσεων που υποστηρίζουν τη σεξουαλική βία, αλλά υπάρχουν και άλλες πλευρές του πολιτισμού μας που νομιμοποιούν το βιασμό. Αυτό συμβαίνει όταν τα πρότυπα της βίας που κυριαρχούν στις διάφορες εκφάνσεις της κοινωνικής μας ζωής (π.χ., σωματική τιμωρία στα σχολεία, προβολή βίας από τα μέσα ενημέρωσης, κρατική βία, κ.λπ.) γενικευτούν στις σχέσεις μεταξύ των φύλων. Σύμφωνα πάντα με τους Baron και Straus, μια άλλη θεωρία που έχει προταθεί, για την εξήγηση του φαινομένου του βιασμού, είναι η θεωρία της

⁷⁴ Άγγελος Τσιγκρής, «Το έγκλημα του βιασμού: Θεωρητικές προσεγγίσεις», *Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών*, Vol.91, 1996, σελ. 146-147.

«κοινωνικής αποδιοργάνωσης». Οι υποστηρικτές αυτής της θεωρίας υποστηρίζουν ότι το έγκλημα και η παρέκκλιση αντανακλούν συνθήκες που διασπούν την ενότητα των τοπικών κοινοτήτων και αποδυναμώνουν την κανονιστική δύναμη των κοινωνικών κανόνων. Παράγοντες αποδιοργάνωσης, όπως η μετανάστευση, η οικογενειακή διάσπαση και η πολιτιστική ετερογένεια, έχουν συνδεθεί με διάφορες εγκληματικές δραστηριότητες. Για παράδειγμα, έχει αποδειχθεί ερευνητικά ότι τα ποσοστά βιασμού είναι υψηλότερα σε περιοχές που κατοικεί δυσανάλογα μεγάλος αριθμός χωρισμένων και διαζευγμένων ατόμων, καθώς και ότι η γεωγραφική κινητικότητα συνδέεται με το βιασμό.⁷⁵

Παράλληλα υπάρχουν και οι ψυχολογικές θεωρίες, με τις έρευνες που επιχειρήσαν να αποδείξουν την εγκυρότητα αυτών των θεωριών να χρησιμοποιούν ως μεθοδολογικά τους εργαλεία, ψυχολογικά τεστ, κλίμακες ευφυΐας, εμπειρίες της παιδικής ηλικίας, όνειρα και γενετικές αναλύσεις των βιαστών, για να ελέγξουν τις ανωμαλίες που παρουσίαζαν.⁷⁶ Σύμφωνα με την Τσαλίκου, υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία απόψεων σχετικά με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της προσωπικότητας του ατόμου που ευθύνονται για τη διάπραξη του βιασμού. Πιο συγκεκριμένα, έχει υποστηριχθεί ότι ο βιαστής είναι άτομο το οποίο: i) Πάσχει από ένα απωθημένο σύμπλεγμα ευνουχισμού ή σεξουαλικής ανεπάρκειας, που αναγκάζεται να μεταμφιέσει μέσα από μια επιθετική σεξουαλική συμπεριφορά, ii) Πάσχει από ενδοψυχικές συγκρούσεις, εσωτερική δυσαρμονία και κοινωνική απομόνωση, iii) Έχει λανθάνουσες ομοφυλοφιλικές τάσεις, τις οποίες συγκαλύπτει αναπτύσσοντας βίαιες συμπεριφορές εναντίον των γυναικών, iv) Υπήρξε το ίδιο θύμα σεξουαλικής παρενόχλησης κατά τη διάρκεια της παιδικής του ηλικίας, v) Βίωσε μια αντιφατική, ταυτόχρονα σκληρή και ερωτική μητρική συμπεριφορά.⁷⁷

⁷⁵ *Ibid*, σελ.149.

⁷⁶ *Ibid*, σελ.155.

⁷⁷ *Ibid*, σελ.155-156.

Οι ερευνητές της ψυχολογικής παράδοσης (Guttmacher και Weihofen, Karpman) υποθέτουν ότι, για να κατανοήσει κάποιος τον βιασμό, το πλέον σημαντικό είναι να μελετήσει τον ίδιο τον βιαστή. Στην πρακτική, αυτό σημαίνει ότι η ψυχολογική έρευνα, προκειμένου να αποκαλύψει τις αιτίες του βιασμού, έχει περιοριστεί στη μελέτη των φυλακισμένων δραστών. Οι περισσότερες απ' αυτές τις έρευνες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το ειδικές αυτό έγκλημα διαπράττεται από λίγους ψυχικά διαταραγμένους άνδρες. Από την άλλη η Greer συνέδεσε το φαινόμενο του βιασμού με τα συναισθήματα μίσους που τρέφουν οι άντρες απέναντι στις γυναίκες. Ειδικότερα, υποστήριξε ότι η κατηγορία των ανδρών που μισούν τις γυναίκες είναι μια ομάδα υψηλής επικινδυνότητας για την εκδήλωση βίαιης σεξουαλικής επιθετικότητας. Οι άνδρες αυτής της κατηγορίας αντιμετωπίζουν τις γυναίκες σαν αντικείμενα και τις βιάζουν, μειώνοντάς τις σε αφάνταστο βαθμό. Ο βιαστής αυτού του είδους δικαιολογεί την πράξη του ρίχνοντας την ευθύνη του βιασμού στη γυναικεία προκλητικότητα. Από την άλλη μεριά, διατυπώθηκε η άποψη ότι ο βιασμός είναι το αποτέλεσμα απωθημένων συναισθημάτων εχθρότητας του βιαστή προς τη μητέρα του. Σύμφωνα και πάλι με τη Greer, είναι ανόητη η απορία του γιατί ο πολιτισμός μας επιδεικνύει μια ψυχωτική στάση απέναντι στις γυναίκες, όταν όλα τα παιδιά αφήνονται, σχεδόν αποκλειστικά, στο έλεος μιας γυναίκας, κατά τη διάρκεια των πέντε πρώτων και καθοριστικών χρόνων της ζωής τους.⁷⁸

Ακολούθως όσον αφορά τις φεμινιστικές θεωρίες, μετά το 1970 και με την ανάπτυξη του γυναικείου κινήματος καθώς και της ριζοσπαστικής φεμινιστικής θεωρίας, το φαινόμενο του βιασμού συνδέθηκε για πρώτη φορά με την κοινωνική, σεξουαλική, οικονομική και πολιτική ανισότητα ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες.⁷⁹ Ο κεντρικός άξονας της φεμινιστικής

⁷⁸ *Ibid*, σελ.156-157.

⁷⁹ *Ibid*, σελ.161.

προσέγγισης είναι ότι ο βιασμός είναι το προϊόν περισσότερο του θεσμοποιημένου σεξισμού, παρά της ψυχοπαθολογίας του δράστη, της υποκουλτούρας της βίας και της πρόκλησης του θύματος. Οι φεμινιστές υποστηρίζουν ότι ο βιασμός και η απειλή του βιασμού έχουν παραδοσιακά υπηρετήσει το σκοπό της διατήρησης της υποταγής των γυναικών σ' ένα άνισο κοινωνικό σύστημα. Όπως και οι ανθρωπολόγοι, οι φεμινιστές έχουν εστιάσει την προσοχή τους στις σχέσεις ανάμεσα στο βιασμό και στις γενικότερες σχέσεις ανάμεσα στους άνδρες και στις γυναίκες. Σύμφωνα με τους Smith και Bennett «...ο βιασμός εμφανίζεται, σ' αυτές τις θεωρίες, τόσο ως σύμβολο όσο και ως όργανο της ανδρικής κυριαρχίας».⁸⁰

Στην προσπάθειά τους να κατανοήσουν το βιασμό ως έγκλημα βίας και όχι ως πρωταρχικά σεξουαλικό έγκλημα, οι φεμινιστές αμφισβήτησαν το σεξουαλικό κίνητρο της συμπεριφοράς. Μάλιστα υποστήριζαν τη θέση ότι ο βιασμός είναι ένα έγκλημα που παρακινείται από αισθήματα θυμού, οργής, ανασφάλειας, απογοήτευσης και εχθρότητας και για τον λόγο αυτό και το ποσό της βίας που χρησιμοποιείται στο βιασμό, τις περισσότερες φορές, είναι μεγαλύτερο απ' αυτό που χρειάζεται για να υποταχτεί η γυναίκα στις ορέξεις του βιαστή της.⁸¹

Τέλος όσον αφορά τις ανθρωπολογικές θεωρίες, οι ανθρωπολόγοι αποτέλεσαν την πρώτη ακαδημαϊκή ομάδα που συνέδεσε αποκλειστικά το βιασμό με την κοινωνική δομή. Για παράδειγμα, ο LeVine παρουσίασε τη θεωρία του «διαφορικού κοινωνικού ελέγχου», σύμφωνα με την οποία ο διαφορετικός κοινωνικός έλεγχος που ασκείται στα δύο φύλα και η ακόλουθη αποστέρηση, που γεννά, αποτελούν γενεσιουργούς παράγοντες βιασμού.⁸² Η θεωρία αυτή ασχολήθηκε με μια φυλή της νοτιοδυτικής Kenya, τους Gussi και συνέδεσε τα ποσοστά βιασμού,

⁸⁰ *Ibid*, σελ.162.

⁸¹ *Ibid*, σελ.163.

⁸² *Ibid*, σελ.170.

που καταγράφηκαν μεταξύ των Gussi με τη διασεξουαλική σύγκρουση, υποστηριζόμενη από μια κοινωνική δομή η οποία ενθαρρύνει τους άνδρες να καθυποτάξουν με βίαιο τρόπο τις γυναίκες στις σεξουαλικές τους επιθυμίες. Αξίζει να τονιστεί ότι η φυλή των Gussi παρουσιάζει εκπληκτικά υψηλά ποσοστά βιασμού, τα οποία, σύμφωνα με συντηρητικές μετρήσεις, είναι τέσσερις έως πέντε φορές υψηλότερα από τα αντίστοιχα ποσοστά των Η.Π.Α. Σύμφωνα με τον LeVine, οι γάμοι στη φυλή των Gussi θεωρούνται ως διεκδικήσεις μεταξύ των φυλών και περιλαμβάνουν βία. Αυτό γίνεται, γιατί οι άνδρες θα πρέπει να αποκτήσουν σύζυγο από μια άλλη, συνήθως εχθρική φυλή, λόγω των κανόνων της φυλής που απαγορεύουν την ενδογαμία (απαγόρευση σύναψης γάμου μεταξύ των μελών της ίδιας φυλής).⁸³

Μύθοι βιασμού:

Περαιτέρω γύρω από αυτό το ειδικό έγκλημα έχουν αναπτυχθεί διάφοροι μύθοι, οι οποίοι συχνά προκαλούν σύγχυση ως προς το τι πραγματικά απαιτείται για να κατηγορηθεί κάποιος για βιασμό. Ειδικότερα ο όρος «μύθος του βιασμού» κέρδισε τη σημασία του στη δεκαετία του 1970 μετά τη συζήτηση του Brownmiller (1975) για τις παραπλανημένες πεποιθήσεις σχετικά με τη σεξουαλική βία και την ανάλυση του Estrich (1976) για το πως ορισμένοι βιασμοί θεωρήθηκαν πιο «πραγματικοί» από άλλους. Ο Burt (1980) στη συνέχεια ανέπτυξε μια ερευνητική βάση σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν την αποδοχή τέτοιων πεποιθήσεων. Ο Μπερτ υποστήριξε ότι αυτοί οι παράγοντες σχετίζονται στενά με ευρύτερες πεποιθήσεις για το φύλο και το φύλο. Οι Lonsway και Fitzgerald (1994) αργότερα βελτίωσαν τη θεωρητική βάση του όρου «μύθος του βιασμού» αναδεικνύοντας τη διαφορά τους από τα στερεότυπα. Για τους Lonsway και Fitzgerald (1994), οι μύθοι για τον βιασμό δεν ήταν μόνο στερεότυπες συμπεριφορές με την

⁸³ *Ibid.*

έννοια της αποδόσεως γενικευμένων υποθέσεων σε μεμονωμένα σεξουαλικά αδικήματα, αλλά είχαν επίσης μια πολιτιστική λειτουργία. Αυτή η λειτουργία ήταν να εξηγήσει ένα σημαντικό κοινωνικό φαινόμενο με τρόπο που διατηρούσε το status quo (Thornton, 2002) και πρότεινε ότι οι μύθοι για τον βιασμό έχουν μυθικά χαρακτηριστικά ανεξάρτητα από το αν οι πεποιθήσεις ήταν μερικές φορές αληθινές (Conaghan & Russell, 2014). Πράγματι, οι Lonsway και Fitzgerald (1994) σημείωσαν ότι «η αλήθεια αυτών των δηλώσεων σε μια συγκεκριμένη κατάσταση δεν είναι τόσο σημαντική όσο το γεγονός ότι τείνουν να εφαρμόζονται καθολικά». Επομένως, είναι αμφιλεγόμενο ότι οι μύθοι για τον βιασμό είναι ένας συνδυασμός στερεοτυπικών στάσεων σχετικά με τον βιασμό με την πολιτιστική λειτουργία ενός μύθου, οδηγώντας στον πιο συνηθισμένο ορισμό: «προδιαγραφικές ή περιγραφικές πεποιθήσεις για τον βιασμό που χρησιμεύουν στην άρνηση, υποβάθμιση ή δικαιολογία της σεξουαλικής βίας» (Bohner et al., 1998).⁸⁴

Ταυτόχρονα έχει λεχθεί ότι οι μύθοι για τον βιασμό μπορούν να οριστούν ως πεποιθήσεις σχετικά με τη σεξουαλική επιθετικότητα, οι οποίες δικαιολογούν τη σεξουαλική επιθετική συμπεριφορά (Gerger et al., 2007) και ότι οι μύθοι αυτοί μπορούν να περιλαμβάνουν μια σειρά από πεποιθήσεις, οι οποίες σύμφωνα με τους Bohner et al. (2009) εμπίπτουν σε τέσσερις κατηγορίες όπως 1) πεποιθήσεις που κατηγορούν το θύμα, 2) πεποιθήσεις που δικαιολογούν τον δράστη, 3) πεποιθήσεις που αμφισβητούν τους ισχυρισμούς και 4) πεποιθήσεις που υποδηλώνουν βιασμό για συγκεκριμένες ομάδες της κοινωνίας. Η αποδοχή των μύθων για τον βιασμό έχει αναγνωριστεί ως ένα από τα κύρια εμπόδια για την πρόοδο σε κάθε μεταρρύθμιση του νόμου και μάλιστα έχει διεξαχθεί έρευνα για την αξιολόγηση της αποδοχής τέτοιων μύθων

⁸⁴ *Olivia Smith & Tina Skinner, «How rape myths are used and challenged in rape and sexual assault trials», Social & Legal Studies, vol. 26, no. 4, 2017, p.2-3.*

χρησιμοποιώντας μια σειρά μέτρων και παρεμβάσεων καθώς και πολυάριθμων μεταβλητών που πιστεύεται ότι σχετίζονται με την αποδοχή των μύθων του βιασμού (Temkin, 2010).⁸⁵

Συγκεκριμένα η μυθολογία αυτή έχει περιβάλει το θέμα με ένα πέπλο μυστηρίου που καθιστά δύσκολη, αν όχι ακατόρθωτη, τη μελέτη του προβλήματος στις πραγματικές του διαστάσεις. Οι κυριότεροι λοιπόν μύθοι που έχουν αναπτυχθεί για το ειδικό αυτό έγκλημα είναι οι εξής:

Αρχικά υπάρχει ο μύθος της μαζοχιστικής φύσης της γυναίκας, σύμφωνα με τον οποίο η υποσυνείδητη επιθυμία της γυναίκας να βιαστεί είναι κρυμμένη πίσω από την εξωτερική της σεμνότητα. Επιπλέον υπάρχει ο μύθος της ισχυρής ανδρικής βιολογικής παρόρμησης, ο οποίος προβλέπει ότι ο άντρας δεν μπορεί να μείνει σεξουαλικά ανικανοποίητος και να καταστείλει τις σεξουαλικές του ορμές και βάσει αυτού του μύθου δηλαδή ο άντρας χαρακτηρίζεται από ισχυρότατες βιολογικές επιθυμίες που χρήζουν άμεσης ικανοποίησης. Τρίτο, υπάρχει ο μύθος της ψυχοπαθολογικής προσωπικότητας του μέσου βιαστή που υποστηρίζει ότι ο βιαστής είναι ένα ψυχικά διαταραγμένο άτομο και ότι η συμπεριφορά του θεωρείται έκφραση είτε νευρωτικής, είτε ψυχοπαθητικής, είτε και σχιζοφρενικής συμπτωματολογίας.⁸⁶ Παράλληλα υπάρχει ο μύθος της αδυναμίας διάπραξης του βιασμού χωρίς τη συναίνεση του θύματος, σύμφωνα με τον οποίο μια γυναίκα είναι αδύνατο να βιαστεί χωρίς να το επιθυμεί και αυτό γιατί δεν μπορεί κάποιος άντρας να βιάσει μια νεαρή και υγιή γυναίκα, η οποία αντιστέκεται σθεναρά στη σεξουαλική επίθεση.⁸⁷

Ταυτόχρονα υπάρχει ο μύθος της γυναικείας πρόκλησης και υπευθυνότητας στο βιασμό, με βάσει τον οποίο το θύμα δεν είναι άμοιρο ευθυνών για το βιασμό που υπέστη, αλλά έχει και το

⁸⁵ Sokratis Dinos, Nina Burrowes, Karen Hammond and Christina Cunliffe, «A systematic review of juries' assessment of rape victims: Do rape myths impact on juror decision making? », *International Journal of Law, Crime and Justice* 43, 2015, p.37.

⁸⁶ Άγγελος Α. Τσιγκρής, «Βιασμός, Το αθέατο έγκλημα», *Εκδόσεις Σάκκουλα*, Αθήνα, 1996, σελ.194-195.

⁸⁷ *Ibid*, σελ.196.

ίδιο ευθύνη καθώς και ο μύθος της σπανιότητας της διάπραξης του βιασμού, με βάση τον οποίο το έγκλημα του βιασμού είναι ένα από τα πιο σπάνια βίαια εγκλήματα. Επιπρόσθετα ένας άλλος μύθος που έχει αναπτυχθεί για το έγκλημα αυτό είναι εκείνος που προβλέπει ότι ο βιασμός είναι μια αυθόρμητη και παρορμητική πράξη, από την οποία απουσιάζει εντελώς το στοιχείο του προσχεδιασμού, κάτι το οποίο έχει καταρριφθεί αλλά και ο μύθος σχετικά με τη φυλετική σύνθεση του βιασμού που είναι πιο έντονος κυρίως στις Νότιες Πολιτείες Αμερικής. Ακολούθως έχει αναπτυχθεί και ο μύθος ότι ο βιασμός είναι μια πράξη διεξόδου που οφείλεται στην έλλειψη φυσιολογικών σεξουαλικών σχέσεων, σύμφωνα με τον οποίο ο βιασμός είναι η κατάληξη της αποστέρησης, για διάφορους λόγους, μιας μερίδας αντρών από νομιμοποιημένες σεξουαλικές σχέσεις, οδηγώντας τους έτσι στη βία.⁸⁸ Ένας άλλος μύθος είναι ότι ο βιασμός είναι το αποτέλεσμα της δυσανάλογης εκπροσώπησης των φυλών μέσα στον πληθυσμό μιας κοινωνίας, ο οποίος μύθος μάλιστα υποστηρίζει ότι ο βιασμός μπορεί εξίσου να διαπραχθεί, ανεξάρτητα από το ποιο από τα δύο φύλα υπερτερεί. Αν δηλαδή οι γυναίκες υπερτερούν των ανδρών στο σύνολο του πληθυσμού μιας κοινωνίας, τότε τα κρούσματα βιασμού θα αυξηθούν και αυτό διότι οι γυναίκες θα αποκτήσουν μια πιο προκλητική συμπεριφορά προκειμένου να προσελκύσουν τους σεξουαλικούς τους συντρόφους ενώ αντίθετα αν οι άντρες υπερτερούν των γυναικών, τότε και πάλι οι βιασμοί θα αυξηθούν και αυτό διότι η απογοήτευση των ανδρών θα αυξηθεί λόγω της έλλειψης ερωτικών συντρόφων.⁸⁹

Παράλληλα υπάρχει ο μύθος ότι ο δράστης και το θύμα του βιασμού είναι άτομα μεταξύ τους άγνωστα και ότι όσο μεγαλύτερη είναι η σχέση που έχουν ο δράστης και το θύμα, τόσο μειώνονται και οι πιθανότητες διάπραξης του βιασμού, κάτι που ωστόσο δεν ισχύει. Επίσης ένας

⁸⁸ *Ibid*, σελ. 197-198.

⁸⁹ *Ibid*, σελ.199.

άλλος μύθος είναι ότι ο βιασμός είναι ένα έγκλημα που επηρεάζει κυρίως τις χαμηλότερες κοινωνικοοικονομικές τάξεις καθώς και ότι συνήθως ο βιασμός διαπράττεται σε ερημικές τοποθεσίες και όχι σε ιδιωτικούς χώρους. Τέλος υπάρχει ο μύθος της ισχύος του θερμικού νόμου της εγκληματικότητας του βιασμού, σύμφωνα με τον οποίο το έγκλημα του βιασμού λαμβάνει συνήθως χώρα τους θερμούς μήνες του χρόνου ενώ ταυτόχρονα ένας άλλος μύθος υποστηρίζει ότι οι περισσότεροι βιασμοί διαπράττονται κυρίως το βράδυ, κάτι το οποίο και πάλι έχει καταρριφθεί.⁹⁰

Επιπρόσθετα το 1992, η Helen Benedict εντόπισε 10 μύθους σχετικά με τον βιασμό, οι οποίοι, όπως υποστηρίζει, διαμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία σκέφτεται για το έγκλημα του βιασμού και τα θύματα. Αναλύει την έννοια κάθε μύθου και επισημαίνει ότι αυτοί οι μύθοι κατασκευάζουν δύο είδη θυμάτων: το «παρθένο» ή αθώο θύμα και την «ξελογιάστρα» ή ένοχο θύμα. Προς ενίσχυση της θεωρίας της, εξετάζει διάφορες αναφορές του τύπου για περιπτώσεις βιασμού στις οποίες χρησιμοποίησε μύθους βιασμού για να συζητήσει την υπόθεση και για να δείξει πώς οι μύθοι του βιασμού συμμετέχουν στον τρόπο με τον οποίο ο τύπος καλύπτει την υπόθεση και μιλάει για το θύμα και τον δράστη. Σε αυτό το άρθρο, η υπόθεση της Benedict για τους μύθους του βιασμού επανεξετάζεται και εφαρμόζεται σε μια φεμινιστική έρευνα των κυπριακών δικαστικών αποφάσεων για βιασμό. Το δείγμα περιλαμβάνει 8 τυχαία επιλεγμένες υποθέσεις δικαστηρίων βιασμού από τη δεκαετία του 1960, συμπεριλαμβανομένων υποθέσεων από διαφορετικές δεκαετίες, με τις περισσότερες από τις επιλεγμένες αποφάσεις να εκδίδονται κατόπιν προσφυγής από το Ανώτατο Δικαστήριο της Κύπρου.⁹¹

⁹⁰ *Ibid*, σελ. 199-200-201.

⁹¹ *Mary Koutselini & Floria Valanidou*, «International Conference Proceedings, Gender, Law and Institutions», *UNESCO Chair in Gender Equality and Women's Empowerment, University of Cyprus, Nicosia, 2015, chapter 9, p. 137.*

Η εστίαση στις υποθέσεις βιασμού βασίζεται στην άποψη ότι τα σεξουαλικά εγκλήματα έχουν μια μοναδική ικανότητα να (ανα)αναπαράγουν απόψεις και καθεστώτα φύλου. Για αυτό, παρουσιάζεται μόνο ένα μικρό αλλά αντιπροσωπευτικό απόσπασμα κάθε περίπτωσης μέσα από τις κυπριακές αποφάσεις.⁹²

ARISTOTELIS C. LOIZIAS v. THE REPUBLIC (1969)

“It is a very serious case, with very serious consequences on the appellant, on the complainant, on the investigating authorities, and, generally, on the community as a whole; and we feel that in the circumstances justice must be expedited.”

Στο απόσπασμα αυτό το Ανώτατο Δικαστήριο αναφέρει, καταρχάς, τις συνέπειες της υπόθεσης για τον εφεσεύοντα. Το τεκμήριο της αθωότητας εξηγεί μόνο εν μέρει αυτή τη συντακτική επιλογή. Το άλλο μέρος της ιστορίας είναι ο μύθος ότι «οι γυναίκες καταγγέλλουν τον βιασμό για εκδίκηση» ή με άλλα λόγια, οι γυναίκες λένε ψέματα ότι έχουν βιαστεί. Αυτός ο μύθος, ο φόβος δηλαδή των ανδρών για ψευδείς κατηγορίες, παίρνει τη μορφή συγκεκριμένων αποδεικτικών κανόνων.. Ο μύθος είναι ο λόγος για τον οποίο μέχρι τώρα το Δικαστήριο αναζητά, ως θέμα πρακτικής, επιβεβαιωτικά στοιχεία για να υποστηρίξει την υπόθεση της καταγγέλλουσας. Η αντίληψη ότι οι γυναίκες τείνουν να λένε ψέματα κάνει τα πράγματα χειρότερα για ένα θύμα βιασμού και παρατηρείται έτσι μια αντιστροφή του ρόλου victim (θύμα) σε victimizer (απατεών) και επομένως ο μύθος αυτός αποπροσανατολίζει το αίτημα για δικαιοσύνη.⁹³

⁹² *Ibid*, p.138.

⁹³ *Ibid*.

ANDREAS S. LEMONAS v. THE REPUBLIC (1986)

«It was an abhorrent crime against a helpless woman for the sole purpose of satisfying one's lust and sexual desire. Our society does not tolerate this kind of conduct and the Courts should indorse the distaste with which people view it».

Η παραπάνω υπόθεση είναι υπόθεση ανθρωποκτονίας αλλά εμπίπτει στο φάσμα της ανάλυσης γιατί ο κατηγορούμενος προσπαθούσε να βιάσει τη γυναίκα και στη συνέχεια τη σκότωσε αφού εκείνη αρνήθηκε και αντιστάθηκε. Πρόκειται σίγουρα για περίπτωση «αθώου» θύματος, μια «ανήμπορη γυναίκα» που κέρδισε τη συμπάθεια του Δικαστηρίου. Αυτό αντικατοπτρίζεται όχι μόνο μέσω του λόγου που χρησιμοποιεί το Δικαστήριο, αλλά και μέσω της ετυμολογίας της ισόβιας κάθειρξης, η οποία επιβεβαιώθηκε από το Ανώτατο. Ο κατηγορούμενος ήταν εντελώς άγνωστος με το θύμα και μπήκε στο σπίτι της για να τη βιάσει. Η γυναίκα δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να κατηγορηθεί ότι προκάλεσε αυτό που της συνέβη. Επιπλέον, το Ανώτατο Δικαστήριο στο απόσπασμα επιβεβαιώνει τον μύθο ότι ο δράστης υποκινείται από πόθο και σεξουαλική επιθυμία. Αυτός ο μύθος δεν έχει καμία σχέση με τους πραγματικούς λόγους βιασμού. Τα κίνητρα των βιαστών έχουν να κάνουν περισσότερο με τη βία και τον θυμό και την ανάγκη για έλεγχο και κυριαρχία στις γυναίκες (Benedict, 1992). Οι βιαστές βιάζουν με σκοπό να προκαλέσουν φόβο και πόνο. Ο βιασμός δεν είναι σεξ και δεν αφορά την ικανοποίηση σεξουαλικών επιθυμιών.⁹⁴

ANDREAS N. ONISIFOROU v. THE POLICE (1987)

“In order to show that it was really dangerous to rely on the evidence of the complainant it is, we think, sufficient to point out that in her evidence she relates conversations with the appellant

⁹⁴ *Ibid*, p.139.

even though it is indisputable that the appellant does not understand Spanish and the complainant speaks only Spanish and yet, according to her evidence, they were conversing with each other; and what they were saying allegedly to each other is, in this case, most material as regards the version of the appellant that whatever took place between him and the complainant was with her consent».

Η καταγγέλλουσα σε αυτή την υπόθεση αναγνωρίστηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο ως «καλλιτέχνηδα του καμπαρέ από την Κολομβία». Αυτός ο στιγματισμός έκανε πολλούς από τους μύθους του βιασμού να είναι εναντίον της, από την αρχή. Για παράδειγμα: ο βιασμός είναι απλώς σεξ, μόνο οι «χαμένες» γυναίκες βιάζονται, οι γυναίκες προκαλούν βιασμό κ.λπ. Με τις παραπάνω αιτιολογίες, μεταξύ άλλων, το Ανώτατο Δικαστήριο αθώωσε τον κατηγορούμενο και αντέστρεψε την ποινή φυλάκισης που είχε επιβληθεί από το Πρωτόδικο Δικαστήριο. Σημειώστε ωστόσο ότι το Πρωτόδικο επέβαλε ποινή φυλάκισης μόνο για 15 μήνες. Εξίσου σημαντικό είναι ότι για το αδίκημα του βιασμού, η ποινή που προβλέπει ο Ποινικός Κώδικας της Κύπρου στο άρθρο 145 είναι αυτή της ισόβιας κάθειρξης. Η διάταξη αυτή τουλάχιστον θεωρητικά δείχνει τη σοβαρότητα του εγκλήματος και την πρόθεση του νομοθέτη να το αντιμετωπίσει με τη μέγιστη ποινή. Όμως, το άρθρο 29 του Ποινικού Κώδικα δίνει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να επιβάλει μικρότερη ποινή, αφού ληφθούν υπόψη οι «περιστάσεις» της υπόθεσης. Σε περιπτώσεις βιασμού, δυστυχώς, αυτές οι «περιστάσεις» σχετίζονται με την ηθική αποτίμηση του θύματος.⁹⁵

IOANNIS G. SOFOCLEOUS v. THE REPUBLIC (1998)

«The appellant and Pitsiakkos got out of the car, took off their clothes and removed the complainant's clothes who was crying and begging them not to do it, but Pitsiakkos slapped her

⁹⁵ *Ibid*, p. 139-140.

and threatened her that he was going to punch her. They made love to her at the back seat of the car, first Pitsiakkos and then the appellant.” “[...] the behaviour of the complainant caused the good faith impression that she was willing to have intercourse with them».

Το θύμα στην παραπάνω υπόθεση, όπως και στην προηγούμενη, στιγματίστηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο ως «καλλιτέχνητα του καμπαρέ από τις Φιλιππίνες». Ο χαρακτηρισμός «ένοχη» δόθηκε για άλλη μια φορά στο θύμα και αυτό αποτελεί τον τρόπο με τον οποίο το Δικαστήριο αντιμετώπισε το έγκλημα και ιδιαίτερα το θύμα. Αυτή είναι μια πολύ σοβαρή περίπτωση. Μια γυναίκα βιάστηκε επανειλημμένα από δύο διαφορετικούς άντρες, αλλά το Δικαστήριο αναφέρθηκε σε αυτό σαν να ήταν μια πράξη αγάπης με τη χρήση της φράσης «έκαναν έρωτα μαζί της». Το «όχι» δηλαδή του θύματος μετατρέπεται με τη χρήση τεχνικών λόγου από σαφή και άμεση άρνηση σε υποθετική, έμμεση συγκατάθεση. Εκείνη έκλαιγε και τους παρακαλούσε να μην το κάνουν, αλλά το Δικαστήριο είπε ότι τους έδωσε την εντύπωση ότι ήθελε να τη βιάσουν. Η παραπάνω ελαφρότητα στη χρήση της γλώσσας αντικατοπτρίζεται και στην ποινή που τελικά επιβλήθηκε στον κατηγορούμενο, η οποία ήταν ποινή φυλάκισης μόνο 5 ετών.⁹⁶

ANDREAS S. YIAGKOU v. THE REPUBLIC (1999)

«His behaviour left obvious unfavourable consequences to the complainants. The mother is constantly monitored by a psychiatrist and feels that her life is over. The minor suffers from irritability with transient bursts of anger and a feeling of suspicion and mistrust to third persons. Rape left her an indelible black mark in her psychic world which can hardly be eliminated. The mother, apart from her abuse, rape and humiliation by the appellant, was obliged to listen to her young daughter while she was being raped and suffering without being able to help her. The

⁹⁶ *Ibid*, p.140.

minor, who was under the control of the appellant for four whole hours, suffered the humiliation of the violent loss of her virginity [...]. There was repeated rape of two different women, and even more mothers and daughters».

Τα θύματα εδώ ήταν μια μητέρα και μια κόρη. Ήταν στο αυτοκίνητό τους όταν σταμάτησαν στα φανάρια και άγνωστος τους απείλησε και μπήκε στο αυτοκίνητο τους. Στη συνέχεια τους οδήγησε σε μια απομονωμένη περιοχή όπου τις βίασε. Αυτή είναι σίγουρα μια από τις πιο φρικιαστικές περιπτώσεις που μπορεί κάποιος να διαβάσει ή να αντιμετωπίσει και ο λόγος που χρησιμοποιείται από το Δικαστήριο είναι για να βοηθήσει στη δημιουργία αυτού του αισθήματος φρίκης, επειδή κάνει κάποιον να αισθάνεται στο έπακρο αυτό που είχαν περάσει τα θύματα. Είναι «αθώα» θύματα όσον αφορά τους μύθους και το Δικαστήριο δήλωσε ότι δεν είχε κανέναν ενδιασμό να βασιστεί μόνο στη μαρτυρία τους, ακόμη και αν δεν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία. Αυτό που είναι σημαντικό εδώ είναι το γεγονός ότι το Δικαστήριο ασχολήθηκε εκτενώς με τις συνέπειες του βιασμού στα θύματα. Το Δικαστήριο συζήτησε όχι μόνο τη βαρβαρότητα του βιασμού ενώ συνέβαινε, αλλά και τις συνέπειες του βιασμού στη ζωή τους. Είχαν υποφέρει και συνεχίζουν να υποφέρουν και έτσι αξίζουν τη συμπαράσταση του Δικαστηρίου. Σε πρώτο βαθμό, το Δικαστήριο επέβαλε ποινή 20 ετών, μεταξύ άλλων, επειδή ο κατηγορούμενος δήλωσε αθώος και στη συνέχεια ανάγκασε τα θύματα να υποβληθούν σε εξέταση ως μάρτυρες. Η ποινή επικυρώθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο με τη διευκρίνιση ότι ήταν αυστηρή αλλά όχι φανερά υπερβολική.⁹⁷

⁹⁷ *Ibid*, p.140-141.

THE REPUBLIC v. MICHALIS OUPLE (2011)

"[...] The acts of the accused cause outrage. He entered the private place of a young girl [...] while she was alone and helpless at home and forced her to proceed to the unlawful acts on her own bed. We cannot overlook how the complainant must have felt; while she was alone in her house she initially realized an unknown man with covered face who was holding a knife and proceeded to approach her. Suffering and fear will follow her forever. And the fear was reasonable not only because the accused was a man with a stronger physique, but because he was holding a knife and threatening her with it».

Όπως και στην προηγούμενη περίπτωση, εδώ έχουμε πάλι ένα «αθώο» θύμα, μια νεαρή αβοήθητη κοπέλα που αξίζει τη συμπάθεια του Δικαστηρίου. Το Δικαστήριο αναφέρθηκε και πάλι στην ταλαιπωρία και τον φόβο που ένιωσε το θύμα και δήλωσε ότι η ανάμνηση του φόβου θα ακολουθεί το θύμα για πάντα. Η ποινή σε αυτή την υπόθεση ήταν φυλάκιση 8 ετών, μεταξύ άλλων, επειδή ο κατηγορούμενος παραδέχθηκε την ενοχή του και δεν ανάγκασε το θύμα να καταθέσει ως μάρτυρας.

SCOTT G. BRIERLEY v. THE POLICE (2012)

“The Court rightly found that the complainant was sincere, because among other things she mentioned some events that were negative for her. Among other things that she said in her testimony, the Supreme Court identifies the fact that she accepted on her written testimony that she had completed sexual intercourse with the appellant during their short previous relationship between October- November 2009.”

Σε αυτή την περίπτωση το Δικαστήριο ασχολήθηκε εκτενώς με τα θέματα αντίστασης και συναίνεσης. Ένας ιατροδικαστής κατέθεσε στο Δικαστήριο ότι, όταν τα θύματα βιασμού δεν

προβάλλουν αντίσταση, δεν εντοπίζονται τραυματισμοί στο σώμα τους. Αλλά το θέμα της αντίστασης σχετίζεται πολύ συχνά με το ζήτημα της συναίνεσης (Brownmiller, 1975). Όταν το θύμα δεν τραυματίζεται, αυτό σημαίνει ότι δεν προέβαλε αντίσταση και εξαιτίας αυτού, υπονοείται ότι μπορεί να έχει συναινέσει στην πράξη. Το Δικαστήριο αποφάσισε τελικά ότι οτιδήποτε έλαβε χώρα μεταξύ του θύματος και του κατηγορούμενου θα μπορούσε να συνιστά βιασμό, καθώς δεν υπήρχε συναίνεση, αλλά επέβαλε ποινή φυλάκισης 2½ ετών. Η έκταση της ποινής δεν μπορεί να είναι άσχετη με το γεγονός ότι το Δικαστήριο αναγνώρισε το θύμα ως ένοχο, λόγω της προηγούμενης σχέσης της με τον κατηγορούμενο και επειδή παραδέχτηκε ότι πήγε μαζί του μια βόλτα με το αυτοκίνητό του και δέχθηκε μερικά από τα φιλά του πριν τον βιασμό. Για άλλη μια φορά η ηθική αποτίμηση του θύματος καθορίζει το αποτέλεσμα της υπόθεσης και μειώνει την άρνηση του θύματος και το τραύμα του.

DEPO SUPO FOWOKAN v. THE REPUBLIC (2014)

“[...] The complainant continued to fight, screaming and resisting, but the appellant pushed her further and at some point she felt that her powers had abandoned her and she stopped resisting, saying that she would let him do whatever he wanted, asking him to put a condom and the appellant agreed and then raped her without any more resistance from her.”

Στην περίπτωση αυτή, το θύμα είχε συναντήσει τον κατηγορούμενο λίγες μέρες πριν και είχε βγει για δείπνο μαζί του. Μετά το δείπνο ο κατηγορούμενος, με το πρόσχημα ότι είχε ξεχάσει κάτι στο διαμέρισμά του, πήγε εκεί την παραπονούμενη και τη βίασε. Το Δικαστήριο τονίζει τη χρήση εξαπάτησης από τον κατηγορούμενο και την αντίσταση του θύματος για να εξασφαλίσει την ετικέτα του αθώου θύματος. Επιπλέον, το Δικαστήριο καθιστά απολύτως σαφές το γεγονός ότι η καταγγέλλουσα αντιστάθηκε με όλες της τις δυνάμεις, επομένως η δήλωσή της ότι «θα τον άφηνε να κάνει ό,τι ήθελε» δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ως συναίνεση της.

Συζυγικός Βιασμός:

Ιστορικά ένας άντρας δεν μπορούσε να διωχθεί για το βιασμό της συζύγου του. Αυτή η ασυλία, την οποία έχαιρε, δεν ισχύει πλέον. Συγκεκριμένα μέχρι το 1994 ο ορισμός του βιασμού αναφερόταν σε παράνομη σεξουαλική επαφή. Στην υπόθεση **R v. R (1991)**,⁹⁸ η Βουλή των Λόρδων αποφάσισε ότι η άποψη ότι ο βιασμός εντός γάμου είναι νόμιμος και όλοι οι άλλοι παράνομοι, θα μπορούσε να είναι μια αναφορά σε ιστορικό κανόνα. Ο κανόνας αυτός, ότι δηλαδή ένας άντρας δεν μπορούσε να είναι ένοχος για το βιασμό της συζύγου του, απέρριξε από τη δήλωση του LCJ Hale in Pleas of the Crown, μια παλιά ρήση του 18^{ου} αιώνα ότι «με την αμοιβαία γαμική συναίνεση και το συμβόλαιο, η σύζυγος είχε παραδοθεί στο σύζυγο της κατά τρόπο που δεν μπορούσε να το ανακαλέσει αυτό». Το συμβόλαιο γάμου συνεπαγόταν επομένως τη γαμική συναίνεση για σεξουαλική επαφή ανεξάρτητα από τη βία, την αξιοπρέπεια, την συγκατάθεση ή την κατάσταση υγείας της συζύγου.⁹⁹

Ωστόσο μετά από χρόνια η εξαίρεση του συζυγικού βιασμού επικρίθηκε ακόμα και από τους ίδιους τους δικαστές στην υπόθεση Clarence. Προκειμένου να μετριαστεί η αυστηρότητα του εν λόγω κανόνα, αναπτύχθηκαν ορισμένες εξαιρέσεις. Ειδικότερα η εξαίρεση ήταν ότι ένας σύζυγος είναι ένοχος για το βιασμό της γυναίκας του, εάν ο γάμος είναι το αντικείμενο δικαστικής απόφασης ή όταν δεν ζουν πλέον μαζί. Αυτή η εξαίρεση ωστόσο παρέμεινε μέχρι την περίπτωση της R v. R (1991), όπου η Βουλή των Λόρδων έκρινε ότι η εξαίρεση αυτή ήταν μια «νομική φαντασία», νοουμένου ότι ο γάμος στη σύγχρονη εποχή είναι μια σχέση ισότητας και

⁹⁸ R v. R (1991) UKHL 12.

⁹⁹ Janet Loveless, Complete Criminal Law, Text Cases and Materials, Oxford University Press, First Edition, 2008, p.535.

ότι μια σύζυγος μπορεί να ανακαλέσει τη συγκατάθεση της οποτεδήποτε οποιεσδήποτε και αν είναι οι συνθήκες.¹⁰⁰

Συνέπειες βιασμού στο θύμα:

Ο βιασμός δεν στερείται συνεπειών για το θύμα του και δικαίως χαρακτηρίζεται ως τομή στη ζωή του ατόμου, διότι αναμφίβολα η ζωή μετά τον βιασμό δεν είναι καθόλου η ίδια. Ο λόγος δεν γίνεται μόνο για την προσβολή της αυτοπεποίθησης του θύματος που ομολογουμένως συνιστά μία από τις απόρροιες του εγκλήματος. Πρόκειται κατά μείζονα λόγο για περισσότερο ψυχοφθόρες και με βάθος χρόνου συνέπειες. Το κυριότερο δεδομένο είναι η πλήρης κατάρρευση του συναισθηματικού κόσμου, η καλλιέργεια του συναισθήματος του φόβου, ενός φόβου που επισκιάζει όχι μόνο τις απλές καθημερινές δραστηριότητες του θύματος, αλλά και ολόκληρο το φάσμα των κοινωνικών του δραστηριοτήτων. Αλήθεια, ποια γυναίκα-θύμα βιασμού θα μπορεί μετά από τον βιασμό να κοιμηθεί και να ξυπνήσει μόνη της, να οργανώσει δραστήρια τον ελεύθερο χρόνο της, να περπατήσει μόνη της στο δρόμο, χωρίς τον φόβο μιας επικείμενης σεξουαλικής επίθεσης;

Ειδικότερα οι Burgess & Holmstorm (1977) μέσα από έρευνα διαπίστωσαν ότι τα θύματα βιασμού υφίστανται σοβαρό ψυχολογικό τραύμα, το οποίο είναι δυνατόν να περιλαμβάνει φοβίες, έμμονες ιδέες, θυμό, κατάθλιψη, τάσεις αυτοκτονίας και άλλα πολλά συναισθήματα. Συγκεκριμένα υποστήριξαν ότι το σύνδρομο αυτό συνήθως εξελίσσεται σε δύο στάδια. Το πρώτο είναι πιο έντονο και σε αυτό υπάρχουν πολλές δυσλειτουργίες και αναστατώσεις στον τρόπο ζωής του θύματος. Το δεύτερο στάδιο, αρχίζει όταν το θύμα αποφασίζει να οργανώσει και

¹⁰⁰ *Ibid.*

πάλι τη ζωή του και στα περισσότερα θύματα αρχίζει δύο με τρεις εβδομάδες μετά τον βιασμό και συνήθως εκδηλώνεται μέσω εφιαλτών και φόβου.¹⁰¹

Από την άλλη οι Sutherland & Scherl (1970), υποστήριξαν ότι τα θύματα μετά από τον βιασμό, περνούν από τρία διαφορετικά στάδια. Αρχικά στο πρώτο στάδιο, τα θύματα βιασμού βρίσκονται σε συναισθηματική σύγχυση και ψυχολογική αναστάτωση, επιλέγοντας τις περισσότερες φορές να κρατήσουν μυστικό τον βιασμό ακόμα και από δικά τους πρόσωπα. Συγκεκριμένα στο στάδιο αυτό το θύμα αισθάνεται έντονη θλίψη και αγωνία. Ακολούθως στο δεύτερο στάδιο, το θύμα προσπαθεί να ξεπεράσει την τραυματική εμπειρία που βίωσε λόγω του βιασμού, απωθώντας την στο υποσυνείδητο του και δικαιολογώντας την πράξη του βιαστή με το να ενοχοποιεί τον εαυτό του. Τέλος στο τρίτο και τελευταίο στάδιο, το θύμα αρχίζει να βιώνει αισθήματα κατάθλιψης και έντονη ανάγκη να μιλήσει σε κάποιον για αυτό που βίωσε. Επίσης το θύμα παύει να δικαιολογεί την πράξη του βιαστή και αρχίζει να αισθάνεται έντονο θυμό, τόσο για τον βιαστή που το έφερε σ' αυτή τη θέση, όσο και για τον εαυτό του που το επέτρεψε ή το ανέχτηκε.¹⁰²

Μετάπειτα οι Bard & Sangery (1986) υποστήριξαν ότι πρώτα απ' όλα υπάρχει η άμεση αντίδραση του θύματος στο έγκλημα, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως φάση σύγκρουσης – αποδιοργάνωσης. Το στάδιο αυτό ειδικότερα περιλαμβάνει μούδιασα ή αποπροσανατολισμό, μαζί με άρνηση, δυσπιστία και αισθήματα μοναξιάς, κατάθλιψης, ανικανότητας και ευπάθειας. Πιο πριν ο Symonds (1975), μελετώντας τα θύματα του βιασμού, έκανε μια επιμέρους υποδιαίρεση του σταδίου αυτού, σε μια αρχική αντίδραση που χαρακτηρίζεται από έντονο σοκ, δυσπιστία, παροδική παράλυση και άρνηση, την οποία έπεται μια δεύτερη αντίδραση στην οποία

¹⁰¹ Άγγελος Α. Τσιγκρής, «Βιασμός, Το αθέατο έγκλημα», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, 1996, σελ.201-202.

¹⁰² *Ibid*, σελ.202.

το θύμα χαρακτηρίζεται από φόβο, μια ψεύτικη αδιαφορία για τους άλλους και αστάθεια στη συμπεριφορά του, κάτι το οποίο μπορεί αν διαρκέσει από μερικές ώρες έως και μερικές ημέρες.¹⁰³

Συνεχίζοντας κατά τους Bard & Sangery (1986), η επόμενη φάση των αντιδράσεων έχει χαρακτηριστεί ως φάση οπισθοχώρησης. Σ' αυτό το στάδιο, το οποίο εκτιμάται ότι μπορεί να διαρκέσει από τρεις έως οκτώ μήνες, το θύμα βιώνει διάφορα συναισθήματα που κυμαίνονται από φόβο έως και θυμό, θλίψη, λύπηση του εαυτού του και ενοχή. Επίσης στο στάδιο αυτό, το θύμα μπορεί να οδηγηθεί ακόμα και σε απώλεια της ταυτότητας και του αυτοσεβασμού του καθώς και σε συναισθήματα ταπείνωσης, απόρριψης από άλλους, στεναχώριας και μελαγχολίας. Άλλες αντιδράσεις του θύματος που έχουν παρατηρηθεί στο στάδιο αυτό είναι η αϋπνία, τα ανεξέλεγκτα κλάματα, η ταραχή, η έναρξη χρήσης ναρκωτικών ουσιών και η διαρκής ανησυχία.¹⁰⁴

Εκτός από τις βραχυπρόθεσμες συνέπειες του βιασμού στο θύμα, υπάρχουν και οι μακροπρόθεσμες, αφού το θύμα του βιασμού χάνει για πάντα την πίστη του στους ανθρώπους και γίνεται δύσπιστο και καχύποπτο. Ταυτόχρονα μια άλλη μακροπρόθεσμη συνέπεια στη ζωή του θύματος, είναι ότι ζει μόνιμα με το φόβο, την επιφυλακτικότητα και την απομόνωση προκειμένου να αποφύγει μια δεύτερη παρόμοια εμπειρία. Μάλιστα σύμφωνα με την Τσαλίκου, πολλά θύματα βιασμού έφτασαν ακόμα και στα πρόθυρα τρέλας ή αυτοκτονίας και δεν κατάφεραν ποτέ να ξεπεράσουν το σοκ.¹⁰⁵

¹⁰³ *Ibid*, σελ.203.

¹⁰⁴ *Ibid*, σελ.204.

¹⁰⁵ *Ibid*, σελ.206-207.

Τέλος από έρευνα των Burgess & Holmstorm (1977), διαπιστώθηκε ότι οι μακροπρόθεσμες συνέπειες του βιασμού είναι μεταξύ άλλων οι εξής: έντονη κινητική δραστηριότητα του θύματος, εφιάλτες, και τραυματοφοβίες. Ειδικότερα διαπιστώθηκε ότι τα θύματα, αρκετά μετά από την επίθεση, αλλάζουν τόπο διαμονής, προκειμένου να αισθανθούν περισσότερη ασφάλεια και για να μπορέσουν να συνεχίσουν τη ζωή τους. Παράλληλα άλλη μια συχνή αντίδραση των θυμάτων είναι η αλλαγή στον αριθμό του τηλεφώνου, καθώς και η αναζήτηση βοήθειας από οικογένεια και φίλους.¹⁰⁶

Εύλογα λοιπόν διαφαίνεται ότι οι συνέπειες του βιασμού στο θύμα είναι από σοβαρές έως και καταστροφικές. Το θύμα είναι πιθανό να μην ξεπεράσει ποτέ το τραυματικό περιστατικό που βίωσε και να αντιμετωπίσει έντονα προβλήματα σε διάφορους τομείς της ζωής του που μπορεί να το οδηγήσουν ακόμα και στο θάνατο λόγω αυτοκτονίας.¹⁰⁷

Θύματα βιασμού και αντιμετώπιση τους:

Όσον αφορά τα θύματα βιασμού, η έρευνα των Katz & Mazur (1979) κατέδειξε ότι οι γυναίκες αποδεδειγμένα αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο να βιαστούν απ' ότι οι άντρες. Επίσης οι έφηβες και οι νεαρές γυναίκες κάτω των 25 ετών θεωρούνται ομάδες υψηλού κινδύνου σε τέτοια εγκλήματα όπως ο βιασμός. Επιπλέον παρατηρήθηκε ότι οι ανύπαντρες γυναίκες πέφτουν πολύ πιο συχνά θύματα βιασμού, απ' ότι οι παντρεμένες, ενώ ένας άλλος καθοριστικός παράγοντας που παίζει ρόλο στη θυματοποίηση είναι η κοινωνική και οικονομική θέση μια γυναίκας. Δηλαδή, οι γυναίκες των κατώτερων τάξεων αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο να βιαστούν

¹⁰⁶ *Ibid*, σελ.208.

¹⁰⁷ *Ibid*, σελ.213.

παρά οι γυναίκες των ανώτερων συγκριτικά τάξεων. Ωστόσο η έρευνα αυτή δεν είναι απόλυτη, αλλά ενδεικτική.¹⁰⁸

Μελανό σημείο στις υποθέσεις βιασμού αποτελεί και η στάση των αστυνομικών αρχών απέναντι στα θύματα βιασμού. Συγκεκριμένα παρατηρείται έντονη προκατάληψη από πλευράς αστυνομικών κυρίως προς τις γυναίκες που έχουν βιαστεί. Η δυσπιστία εκ μέρους των αστυνομικών όσον αφορά τα λεγόμενα του θύματος στα πλαίσια της καταγγελίας του είναι σύνηθες φαινόμενο. Δεν είναι λίγες οι φορές που το θύμα αναγκάζεται να δώσει απαντήσεις σε αυστηρά προσωπικές ερωτήσεις που το φέρνουν σε αμηχανία και του προκαλούν αισθήματα ντροπής. Αυτή η καχυποψία και γιατί όχι περιφρόνηση που χαρακτηρίζει τα αστυνομικά όργανα κορυφώνεται ακόμα περισσότερο όταν διαπιστώσουν ότι ο θύτης είναι πρόσωπο γνωστό στο θύμα. Δικαιολογημένα λοιπόν έχει λεχθεί ότι ο βιασμός αποτελεί το μοναδικό ίσως ποινικό αδίκημα, στο οποίο δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στη συμπεριφορά του θύματος απ' ότι του δράστη, οδηγώντας μέσω αυτού το θύμα να βιώνει ένα «δεύτερο» βιασμό.¹⁰⁹

Κυπριακό Νομικό Σύστημα και βιασμός:

Άξιον αναφοράς είναι και η πρόσφατη τροποποίηση του Κυπριακού Ποινικού Κώδικα όσον αφορά το αδίκημα του βιασμού. Το νομικό πλαίσιο της σεξουαλικής επίθεσης με διείσδυση και βιασμό πριν από το Νοέμβριο του 2020, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ανεπαρκές, ξεπερασμένο και ανεπαρκές για τις ανάγκες της κοινωνίας του 21ου αιώνα. Ο ορισμός του βιασμού έχει μεταρρυθμιστεί και επεκταθεί έτσι ώστε να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά κάθε πράξη που θα έπρεπε να έχει εγκλιματιστεί, αλλά έχουν επίσης εισαχθεί ειδικές διατάξεις που

¹⁰⁸ Αικατερίνη Κατσανδρή, «Εγκληματολογικές όψεις του βιασμού: Μια εμπειρική διερεύνηση των μύθων του βιασμού», *Διπλωματική εργασία, 2020, σελ.33.*

¹⁰⁹ *Ibid*, σελ.40-41.

αντιμετωπίζουν τη σεξουαλική επίθεση με διείσδυση. Σήμερα, ο Ποινικός Κώδικας διαχωρίζει και διαιρεί το αδίκημα του βιασμού και της σεξουαλικής επίθεσης με διείσδυση σε επτά διαφορετικές κατηγορίες: βιασμός, απόπειρα βιασμού, σεξουαλική επίθεση με διείσδυση, απόπειρα σεξουαλικής επίθεσης με διείσδυση, εξαναγκασμός άλλου ατόμου να διαπράξει βιασμό κατά ένα τρίτο άτομο, εξαναγκασμός άλλου ατόμου για σεξουαλική επίθεση με διείσδυση σε τρίτο άτομο και εξαναγκασμός άλλου ατόμου για σεξουαλική επαφή ή άλλες σεξουαλικές πράξεις. Όλες οι διατάξεις απαιτούν σαφώς την έλλειψη συναίνεσης του άλλου ατόμου ή τη λήψη συγκατάθεσης μέσω εκφοβισμού, βίας, απειλών ή φόβου.

Ειδικότερα για τον βιασμό, ο Ποινικός Κώδικας πριν την τροποποίηση αναγνώριζε μόνο τις γυναίκες ως θύματα βιασμού, αποκλείοντας έτσι τους άντρες ως θύματα. Επίσης, προέβλεπε ότι μόνο άντρες διαπράττουν βιασμό και ότι το αδίκημα του βιασμού αφορά μόνο σε περιπτώσεις όπου ένας άντρας διείσδυσε στον κόλπο μιας γυναίκας με το πέος του, χωρίς τη συγκατάθεσή της. Με το νέο νομικό πλαίσιο που ισχύει, η διάκριση μεταξύ γυναικών και ανδρών έχει αρθεί και πλέον βιασμός μπορεί να διαπραχθεί εξίσου εις βάρος και των δύο φύλων. Επιπλέον, η μεταρρύθμιση έχει αλλάξει τον περιορισμό στην «διείσδυση του κόλπου», καθώς τώρα ο Ποινικός Κώδικας ορίζει τον βιασμό ως την παράνομη συνουσία με «διείσδυση κόλπου, πρωκτού και στόματος με το πέος».¹¹⁰

Μένει λοιπόν να δούμε πως θα εφαρμοστούν τα νέα τροποποιημένα άρθρα σε αποφάσεις των κυπριακών δικαστηρίων, ούτως ώστε να καταφέρουμε να αντλήσουμε περισσότερη καθοδήγηση και από τις απόψεις των δικαστών για το φρικιαστικό αυτό έγκλημα που μαστίζει την κοινωνία

¹¹⁰ Ο περί Ποινικού Κώδικας Νόμος, Κεφ.154, <http://www.cylaw.org/>.

μας και όχι μόνο, ευελπιστώντας ότι η ποινή της ισόβιας κάθειρξης θα συνοδεύει πάντα αυτό το έγκλημα.

Τέλος δεν πρέπει να λησμονούμε ότι η δυσπιστία τόσο των αρμόδιων φορέων όσο και του κοινού προς τα θύματα βιασμού, αλλά και προς το ίδιο το έγκλημα, δεν μπορεί να καταπολεμηθεί αποκλειστικά και μόνο με νομοθετικές μεταρρυθμίσεις και μέτρα πρόληψης, αλλά επιβάλλεται ριζική αλλαγή νοοτροπίας και στάσης απέναντι στο ειδικό αυτό έγκλημα που αποτελεί δαμόκλειο σπάθη για εκατοντάδες γυναίκες, άντρες, ακόμα και μικρά παιδιά.

Τσίβικου Ελένη

ΕΠΙΛΟΓΟΣ- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

Εν κατακλείδι λοιπόν, ο βιασμός αποτελεί ένα ειδεχθές έγκλημα βίας που είναι δυνατό να τελεστεί εξίσου εις βάρος ατόμων και των δύο φύλων, αν και συχνότερα συνδέεται με το γυναικείο φύλο όπως αναλύθηκε και πιο πάνω, ακόμα και στα πλαίσια του έγγαμου βία και εναντίον αθώων παιδιών. Οι εκρηκτικές συνέπειες του πολυπλόκαμου αυτού τέρατος, που καλείται βιασμός, αποδεικνύουν ότι οι κοινωνικές, πολιτικές και νομικές συνθήκες δεν είναι επαρκείς ως προς την παροχή ικανοποιητικής προστασίας των θυμάτων.

Στην κατεύθυνση αυτή, θα πρέπει επομένως να εφαρμοσθεί πολιτική μηδενικής ανοχής για τους βιαστές. Ταυτόχρονα το θύμα θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με μεγαλύτερη επιείκεια και ευαισθησία, ούτως ώστε να μην φοβάται να μιλήσει και να καταγγείλει αυτό το φρικτό έγκλημα, ενώ οι πολίτες θα πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με το ανυπόστατο των μύθων που έχουν αναπτυχθεί γύρω από τον βιασμό με σκοπό την αποφυγή της περαιτέρω θυματοποίησης του θύματος.¹¹¹ Μόνο έτσι ίσως καταφέρουμε στο μέλλον να σβήσουμε αυτό το ειδεχθές έγκλημα από τον χάρτη των ποινικών αδικημάτων.

Κλείνοντας, πρέπει να αποτελεί υπενθύμιση για κάθε γυναίκα εκεί έξω, η φράση της G. Greer (1977), ότι ο βιασμός είναι ένα συνηθέστατο έγκλημα και κάθε γυναίκα που αποφασίζει να μην καταγγείλει, οφείλει να διαθέσει αρκετή σκέψη για τις γυναίκες που θα βιαστούν ως συνέπεια της απόφασής της.¹¹²

¹¹¹ Αικατερίνη Κατσανδρή, «Εγκληματολογικές όψεις του βιασμού: Μια εμπειρική διερεύνηση των μύθων του βιασμού», *Διπλωματική εργασία, 2020, σελ.96.*

¹¹² G. Greer (1977).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Βιβλία:

- Άγγελος Α. Τσιγκρής, Βιασμός, Το αθέατο έγκλημα, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, 1996.
- Janet Loveless, Complete Criminal Law, Text Cases and Materials, Oxford University Press, First Edition, 2008.
- Russell Heaton, Criminal Law, Oxford University Press, Second Edition, 2006.
- Janet Loveless, Mischa Allen, Caroline Derry, Complete Criminal Law, Text Cases and Materials, Oxford University Press, Seventh Edition, 2020.
- David Ormerod, Smith and Hogan, Criminal Law, Oxford University Press, 12th Edition, 2008.
- Jonathan Herring, Criminal law, Text, Cases and Materials, Oxford University Press, third edition, 2008.
- John Child and David Ormerod, Essentials of Criminal Law, Oxford University Press, Fourth Edition, 2021.
- Andrew Ashworth, Principles of Criminal Law, Oxford University Press, Sixth Edition, 2009.
- Mary Koutselini & Floria Valanidou, «International Conference Proceedings, Gender, Law and Institutions», UNESCO Chair in Gender Equality and Women’s Empowerment, University of Cyprus, Nicosia, 2015, e-book.

Άρθρα:

- Άγγελος Τσιγκρής, «Το έγκλημα του βιασμού: Θεωρητικές προσεγγίσεις», Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών, Vol.91, 1996.
- Patricia Weiser Easteal, “Rape”, Violence Prevention Today, No.1, 1992,
<https://www.aic.gov.au/>.
- Γεώργιος Πασιάς, «Ζητήματα σχετικά με την συναίνεση σε ποινικές υποθέσεις βιασμού», Ένθα, Κυπριακό Ποινικό Δίκαιο, Τόμος. 1, Αρ. 8 (2017),
<https://entha.euc.ac.cy/>.
- Α. Μαγγανάς, “Ανώτατο Δικαστήριο Καναδά Απόφαση της 10.7.1997”, Ποινική Δικαιοσύνη, Τεύχος 4/2004.
- Victor Tadros, «Rape Without Consent», Oxford Journal of Legal Studies, Vol. 26, No. 3, 2006, Oxford University Press.
- Olivia Smith & Tina Skinner, «How rape myths are used and challenged in rape and sexual assault trials», Social & Legal Studies, vol. 26, no. 4.
- Sokratis Dinos, Nina Burrowes, Karen Hammond and Christina Cunliffe, «A systematic review of juries' assessment of rape victims: Do rape myths impact on juror decision making? », International Journal of Law, Crime and Justice 43, 2015.

Άλλα:

- Αικατερίνη Κατσανδρή, «Εγκληματολογικές όψεις του βιασμού: Μια εμπειρική διερεύνηση των μύθων του βιασμού», Διπλωματική εργασία, 2020.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ:

- R v. Kaitamaki (1985) AC 147.
- Cooper v. Schaub (1994) Crim. LR 531.
- R v. Olugboja (1982) QB 320 (CA).
- R v. Konzani (2005) EWCA Crim 706.
- Re MB (1997) EWCA Civ 3093.
- R v. Bree (2007) EWCA Crim 256.
- R v. Malone (1998) 2 Cr App R 447.
- Whitta (2006) EWCA Crim 2626.
- R v. Esau (1997) 2 S.C.R 777.
- R v. Williams (1923) 1 KB 340.
- R v Tabassum (2000) 2 Cr App R 328.
- R v. Dica (2004) EWCA Crim. 1103.
- R v. Green (2002) EWCA Crim 1501
- R v. Piper (2007) EWCA Crim 2151.
- R v. Linekar (1995) 2 Cr App R49.
- R v Jheeta (2007) 2 Cr App R 477.
- DPP v Morgan (1976) AC 182.
- Aristotelis C. Loizias v. The Republic (1969) 2 CLR 217.
- Andreas S. Lemonas v. The Republic (1986) 2 CLR 35.
- Andreas N. Onisiforou v. The Police (1987) 2 CLR 261.

- Σοφοκλέους Ιωάννης Γεωργίου ν. Δημοκρατίας (1998) 2 Α.Α.Δ 259.
- Γιάγκου Ανδρέα Σπύρου ν. Δημοκρατίας (1999) 2 Α.Α.Δ 67.
- Δημοκρατία ν. Μιχάλη Ουπλέ, Αρ. Υπόθεσης 2556/11, 15/11/2011.
- Scott G. Brierley ν. Αστυνομίας (2012) 2 Α.Α.Δ 476.
- Depo Supo Fowokan ν. Δημοκρατίας, Ποινική Έφεση Αρ.246/2012, 2014.
- R v. R (1991) UKHL 12.

Τσίβικου Ελένη